

## **Verslag van een rondetafelgesprek**

De vaste commissie voor Justitie en Veiligheid heeft op 9 juni 2022 gesprekken gevoerd over **1F**.

De voorzitter van de vaste commissie voor Justitie en Veiligheid,  
Van Meenen

De griffier van de vaste commissie voor Justitie en Veiligheid,  
Brood

**Voorzitter: Van Meenen**

**Griffier: Nouse**

Aanwezig zijn zes leden der Kamer, te weten: Brekelmans, Ceder, Van Meenen, Podt, Sylvana Simons en Slootweg.

Aanvang 14.01 uur.

De **voorzitter**:

Aan de orde is een rondetafelgesprek over de 1F-status. We zijn in de omstandigheid dat wij vandaag mensen in de zaal hebben die de commissie daar van alles over kunnen vertellen, zodat wij daar weer verstandige dingen mee kunnen doen. Om te beginnen heet ik hen van harte welkom. We gaan dit in drie blokken doen, die allemaal een uur gaan duren.

### **Blok 1: Ervaringsdeskundigen**

Gesprek met:

- mevrouw Ndagijimana
- mevrouw Uwisanze
- [REDACTED]

De **voorzitter**:

Voor het eerste blok verwachten wij nog iemand, maar voorlopig zijn aanwezig mevrouw Uwisanze en [REDACTED], als ik het

goed begrepen heb. Van de kant van de commissie zijn meneer Ceder van de ChristenUnie, meneer Slootweg van het CDA, mevrouw Podt van D66, mevrouw Simons van BIJ1 en de heer Brekelmans van de VVD aanwezig. Wellicht komen er nog meer. Overigens ben ik zelf ook van D66, maar ik ben gewoon de technisch voorzitter.

Ik zou bij u willen beginnen, mevrouw Uwisanze, om een korte inleiding te geven. Daarna vraag ik [REDACTED] datzelfde te doen. We gaan daarna bekijken hoe de leden van de Kamer daarop reageren en welke vragen ze aan u hebben. Mag ik u het woord geven?

Mevrouw **Uwisanze**:

Ben ik te verstaan zo?

De **voorzitter**:

Zeker.

Mevrouw **Uwisanze**:

Leden van de commissie en eenieder die vandaag meeluistert en/of meeleest. Laat ik beginnen met wie ik ben. Mijn naam is Alida Aurora Uwisanze. Ik heb de afgelopen vier jaar mijn moeder bijgestaan in haar 1F-procedure. Vandaag neem ik jullie graag mee in de continuïteit van tekortkomingen binnen de huidige werkwijze van de IND. Ik zal stilstaan bij een aantal punten die de onzorgvuldige en hardvochtige aanpak van de IND mijns inziens illustreren. Afsluitend, als de tijd het toelaat, kom ik met enkele aanbevelingen voor hoognodige veranderingen binnen deze huidige werkwijze.

Dat ik hier voor u zit, is al een van de voorbeelden dat het anders moet. Immers verwijst dit naar de premisse dat er binnen de IND geen gehoor wordt gegeven aan beklag aan hun adres, ongeacht het feit dat zij vanuit verschillende kanten, ook in het specifieke kader van Nederlanders van Rwandese afkomst, erop worden gewezen. Met name gezien het feit dat de IND toch systematisch dezelfde misstappen blijft maken, met alle gevolgen van dien voor de betrokkenen.

Als ervaringsdeskundige vertegenwoordig ik vandaag naast mijn moeder ook een aantal andere Nederlanders van Rwandese afkomst. Allen hebben momenteel een 1F-procedure lopen bij de IND. Zij bevinden zich in

verschillende stadia van deze slepende procedure. Onder het collectief Eerlijk Proces hebben wij, de kinderen van, de handen ineengeslagen om de misstanden binnen de IND aan te kaarten. Inmiddels hebben wij, door het vergelijken van de dossiers van onze ouders, zes verschillende aspecten van zorg weten uit te duiden. Gezien het beperkte tijdsbestek zal ik proberen aan de hand van het onderstaande drie van deze punten te belichten.

Tot op heden is voor geen van onze ouders en hun advocaten precies te herleiden hoe de beschuldigingen tot stand zijn gekomen. Van het onderzoek ontvangen wij slechts een samenvatting. De onderliggende stukken zijn zwartgelakt. In al onze zaken verwijst de IND consequent naar een onbekend vertrouwenspersoon. Dat de identiteit van deze persoon buiten beschouwing wordt gelaten, is te begrijpen. Het is echter onbegrijpelijk dat er geen informatie wordt verschaft over hoe deze persoon te werk gaat en hoe de bronnen en getuigen tot stand komen. Om de betrouwbaarheid van deze vertrouwenspersoon en zijn methodiek te waarborgen, hanteert de IND slechts een gebrekkige toetsing van de procedure, genaamd de REK-check. Daarbij wordt deze REK-check inconsistent toegepast. Alle vraagtekens die hierbij worden gezet, worden consequent zonder inhoudelijke reactie verworpen door de IND. Er wordt echter wel verwacht dat men vertrouwt op de betrokken instituten, de IND en het ministerie van Buitenlandse Zaken.

In dat opzicht lijkt de huidige gang van zaken bijzonder veel op de toeslagenaffaire. Want hoe moet men vertrouwen houden in een instantie die zo willekeurig met hen omgaat? Een voorbeeld. In een van de ambtsberichten werd door de IND gesteld dat de beschuldigde in kwestie tijdens de genocide een vrouw zou hebben vermoord. De vrouw in kwestie bleek uiteindelijk gewoon in leven te zijn. Gezien de beschuldiging en de zwaarwegende gevolgen hiervan was het reden genoeg om het betreffende onderzoek in ieder geval opnieuw onder de loep te nemen. De IND besloot echter het lopende proces af te breken om de gedaagde in een nieuw proces opnieuw van dezelfde vermoedens te beschuldigen. Echter, deze keer zonder specifieke benaming van de gevolgen van zijn vermoedelijke daden, met als resultaat dat de gedaagde in het bovengenoemde voorbeeld inmiddels niet alleen zijn Nederlanderschap is verloren, maar ook zijn asiel in Nederland. Momenteel verblijft dit individu in hechtenis, in afwachting van zijn uitlevering naar Rwanda, om daar volgens de IND een "eerlijk" proces te ontvangen en terecht te worden voor de daden die hij zou hebben begaan.

Het volgende punt is de voorgenomen werkwijze binnen de IND. Het bovengenoemde voorbeeld van de standvastige respons van de IND op het moment dat zij door gedaagde en bijbehorende juridische vertegenwoordigers gewezen worden op onjuistheden, is helaas geen uitzondering. Zo is de IND ook in het proces van mijn moeder gewezen op het feit dat een van de door hen gebruikte bronnen onjuist bleek. Om de vermoedens jegens mijn moeder te onderbouwen, maakt de IND onder andere gebruik van een expert genaamd Guichaoua en passages uit het door hem geschreven boek *From War to Genocide*. Volgens hem zou mijn moeder een overheidspositie hebben bekleed in de periode van 1988 tot aan de genocide van 1994.

Op het moment dat haar advocaat bewijs levert dat het statement van de auteur tegensprekt, is de IND in staat te erkennen dat de auteur de begindatum wellicht verkeerd heeft, maar houdt men zonder meer vast aan de einddatum van 1994. De IND blijft ondanks een grove afwijking van in totaal vier jaar -- mijn moeder bekleedde deze positie namelijk slechts van 1990 tot 1992 -- alsnog van mening dat Guichaoua een betrouwbare bron is. Dit patroon van voorgenomenheid vertoont zich vervolgens ook in de wijze waarop de IND omgaat met de twaalfjaarstermijn, waarin het juridisch toegestaan zou zijn om de Nederlandse nationaliteit in te trekken. Bij een van de gedaagden die wij, Eerlijk Proces, vertegenwoordigen, gebeurde dit slechts enkele dagen voor het verstrijken van de twaalfjaarstermijn. Daarnaast is tot op heden de vraag of dit terecht was, gezien er binnen de IND tussen verschillende betrokken beslismedewerkers sprake was van sterke weifeling of dit besluit op basis van eigen onderzoek wel gegrond was. Desondanks besloot de IND de inname niet terug te draaien en de gedaagde alsnog te vervolgen.

Als ik ruimte heb, maak ik het derde punt af.

De **voorzitter**:

Ik weet niet hoeveel tijd u nog nodig heeft. We hebben nog meer gasten natuurlijk.

Mevrouw **Uwisanze**:

Ik denk een minuutje of twee.

De **voorzitter**:

Nou, vooruit. Ik kijk even naar de collega's. Ja? Gaat u verder.

Mevrouw **Uwisanze**:

Bedankt.

Het laatste punt van mijn pleidooi is het ontbreken van de menselijke maat binnen de huidige werkwijze van de IND, voor mij persoonlijk een van de pijnlijkste punten. Gebaseerd op zij die ons voorgingen, van wie sommigen inmiddels ofwel overleden zijn ofwel uitgeleverd zijn aan Rwanda, en gebaseerd op huidige actieve zaken, is het duidelijk dat het hier gaat om processen die jarenlang duren, waarin onze ouders niet alleen behandeld worden als schuldig tot het tegendeel bewezen is, maar waarin ook achterwege gelaten wordt dat de huidige gang van zaken het vrijwel onmogelijk maakt om het tegendeel te bewijzen.

De hieruit voortvloeiende desastreuze consequenties voor ons en onze ouders reiken verder dan alleen financieel gebied. Juridische processen eisen op emotioneel, mentaal en fysiek gebied ook hun tol. De onzekerheid waarin wij ons hierdoor bevinden, maakt dat wij ons in een constante staat van alertheid voortbewegen. In het beste geval krijg je uitstel van executie en bestaat er nog een mogelijkheid om de beschuldigingen aan te vechten, hoe klein die kans ook wordt gemaakt. In het ergste geval word je gescheiden van, in mijn geval bijvoorbeeld, de enige ouder die je nog overhebt, en ruil je de constante staat van alertheid in voor een van zorgen.

Voor jullie klinkt dit alles tezamen waarschijnlijk als fictie. Voor ons, zij die uitzichtloos jarenlang dag in, dag uit, moeten omgaan met deze uitzonderlijke context, gaat het wel degelijk om een kwestie tussen leven of dood. Al jaren is het politieke klimaat in Rwanda bestempeld als totalitair, waarin een eerlijk proces een onbekendheid is. Het is dan ook niet zonder reden dat onze ouders destijds de keuze hebben gemaakt om te vluchten en tot op heden hebben besloten hier te blijven. Wij wanen ons hier namelijk veilig, eindelijk veilig. Met andere woorden, Nederland is voor onze ouders de laatste kans op een eerlijk proces, althans dat hopen wij. Wij hopen dat wij op basis van vandaag andere resultaten mogen boeken en de IND mogen ervaren zoals zij zichzelf omschrijft, namelijk als een instantie die iedere aanvraag de aandacht geeft die die verdient en deze zorgvuldig beoordeelt,

altijd met oog voor iemands persoonlijke verhaal. De IND stelt zelf bewust te zijn van het feit dat hun beslissingen grote impact hebben op mensenlevens.

Ik denk dat ik wel klaar ben. Dank u wel.

**De voorzitter:**

Dank u wel. Om te beginnen heb ik verzuimd u allen op de publieke tribune welkom te heten. Dat maak ik bij dezen hopelijk goed. Inmiddels is ook mevrouw Ndagijimana bij ons. Ik probeer het goed te zeggen. Welkom. Ik vroeg me af of u wellicht ook een inleiding wilt geven. Dan gaan we daarnaar luisteren. Ogenblik. Als u de microfoon aanzet, dan kan iedereen het horen.

**Mevrouw Ndagijimana:**

Sorry, het is de eerste keer dat ik dit doe. Het is even wennen. Ten eerste mijn excuses dat ik een beetje te laat ben. Ik ben Joie Ndagijimana Ishimwe. Ik behoor ook tot de groep van Eerlijk Proces. Ik zit hier omdat mijn vader in de bezwaarfase zit. Er loopt op het moment nog een aanvullend onderzoek, maar ik heb besloten om het onderzoek niet af te wachten, omdat er in Nederland geen sprake is van een eerlijk proces in de behandeling van 1F-zaken. Het 1F-artikel is natuurlijk een prachtig artikel. Als jurist en als dochter van ouders die zich jaren hebben ingezet voor Rwandese vluchtelingen zie ik daar zeker het belang van in, vooral ook omdat ik tijdens de genocide zelf heel veel familieleden ben verloren. Ik wil dat er rechtvaardigheid komt, alleen wil ik wel dat het op een eerlijke manier gebeurt. Het probleem met de 1F-procedure is dat iedereen vertrouwt op de vertrouwenspersoon. Dat is iemand in Rwanda die eigenlijk zo'n beetje het hele onderzoek doet. Dat legt die neer in een individueel ambtsbericht. Dat individueel ambtsbericht is eigenlijk het document waarop ze de 1F-intrekking baseren. Het probleem met het individueel ambtsbericht is dat dat compleet zwartgelakt is. Daardoor kun je er dus niet echt tegen vechten. Dat is, denk ik, een van de allerlastigste dingen. Wat nog lastiger is, is dat de vertrouwenspersoon zijn werk volledig in Rwanda doet. Rwanda is gewoon een dictatuur. Ik geloof niet dat hij daar onafhankelijk zijn werk kan doen.

Mijn eigen persoonlijke verhaal, van mijn gezin, is een heel goed voorbeeld van waarom dat eigenlijk niet gaat. Laten we kijken naar de procedure. In principe is het zo dat als je het voornemen krijgt, de IND naar Buitenlandse Zaken wijst voor de juistheid van informatie. Buitenlandse Zaken wijst weer naar de vertrouwenspersoon voor de juistheid van de informatie. De

---

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.

Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

vertrouwenspersoon wijst naar de vertrouwelijke bronnen. Niemand controleert deze vertrouwelijke bronnen echt in de proces. We zitten immers in het bestuursrecht. Die eerste fases bij de IND zijn dus superbelangrijk, want zodra je bij de rechter komt, is er een terughoudende toets. Het gaat dus niet zozeer meer om de feiten. Het proces is dus oneerlijk. Ik heb vanaf het begin tegen mijn ouders gezegd: we gaan alle middelen inzetten en we gaan niet enkel afhankelijk zijn van de juridische procedure, want daarin zijn de kansen gewoon vrij klein. Vandaar dat ik me genoodzaakt voel om hier te zitten. Vandaar dat ik me genoodzaakt voelde om de media hiervoor op te roepen. Vandaar dat wij als Rwandezers, en andere mensen die ook te maken hebben met 1F, samen moeten komen, zodat we eindelijk iets tegen deze oneerlijkheid kunnen doen.

Het eerste ding dat ik even kort wil aankaarten, is het gebruik van ICTR-uitspraken, dus van de stukken van het Rwandatribunaal. In mijn vaders zaak heeft de vertrouwenspersoon besloten dat mijn vader Buffalo Ndagijimana is. Het is iemand die bekendstaat voor hele erge oorlogsmisdaden. Nou ja, eigenlijk is alles erg; het gaat immers om genocide. Deze persoon is al bekend bij het tribunaal sinds 1999. Dit weet de vertrouwenspersoon. Dit weten de IND-medewerkers ook, want die uitspraak wordt als bron gebruikt in mijn vaders zaak om te bewijzen dat hij die Buffalo Ndagijimana is. Maar een van de redenen waarom ik me eigenlijk redelijk comfortabel voelde in mijn positie hier in Nederland, is omdat wij uitgenodigde vluchtelingen zijn. Dus dat betekent dat mijn ouders gescreend zijn voordat wij hiernaartoe kwamen. Bij het Rwandatribunaal is er dus gecontroleerd of zij betrokken waren bij de genocide. Dus het ICTR en de UNHCR hebben beide geconcludeerd dat mijn ouders niet betrokken zijn bij de genocide. Die clearance is uit 2003. Dat is een stuk dat de IND heeft. Je zou dus denken: o, die zijn al eerder onderzocht in een onderzoek vlak na de genocide. Nou ja, misschien is 2003 niet echt vlak daarna, maar het is waarschijnlijk wel zorgvuldiger dan een onderzoek dat 28 jaar na dato door een vertrouwenspersoon wordt gedaan. Mijn geheugen wordt immers ook maar slechter door de jaren heen. Dit is duidelijk.

De IND heeft het dus een beetje aan de kant geschoven en heeft nog wel gebruikgemaakt van andere ICTR-uitspraken. Mijn vader is bijvoorbeeld getuige geweest bij het ICTR. Hij heeft ook getuigd over de dingen waar ze hem nu van beschuldigen. Hij heeft zelfs getuigd over Buffalo Ndagijimana. De ICTR-archieven zijn oneindig, dus het heeft heel wat tijd voor mij gekost

---

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.

Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

om te achterhalen hoe die Buffalo heet. Ik heb het ergens in een voetnoot gevonden van een uitspraak. Dit was voor mij goud, dus ik dacht: "Kijk, dit is een concreet aanknopingspunt. Dit kan ik overhandigen aan de IND: een getuige die verklaart over deze Buffalo, jaren voordat mijn vaders onderzoek gedaan wordt. En het is een getuige van de prosecution, dus eigenlijk iemand die vanuit Rwanda een soort van aangedragen is." Dus ik overhandigde dit. Dit was mijn concrete aanknopingspunt, dacht ik. Nou, wat gebeurt er? De IND ging daar niet echt op in, maar de vertrouwenspersoon heeft het in ieder geval niet betrokken in het individueel ambtsbericht. Dus met al deze dingen, mijn vaders getuigenverklaringen, mijn vaders clearance, lijkt de vertrouwenspersoon niks te hebben gedaan. Dus dit is voor mij zeker een indicatie dat die vooringenomen is. Mijn vader zal Buffalo Ndagijimana zijn. Hij móét Buffalo Ndagijimana zijn. Dat is het enige wat ik uit deze situatie haal.

De vertrouwenspersoon gebruikt selectief alleen maar alles wat hem in een slecht daglicht zet. Alles wat de vijf rechters hebben besloten in de ICTR-uitspraken waarbij mijn vader getuige is geweest, wordt aan de kant gelegd. Dus de IND gaat in principe uit van de feiten van stelling van de vertrouwenspersoon en niet van de ICTR-rechters, zoals in het bestuursrecht zou gebeuren.

Dan gaan we verder met een van de dingen waar ik tegen aanliep. Mijn vader is namelijk getuige geweest bij het ICTR. Dat heb ik nu volgens mij vaker herhaald. Hij dacht: ik ga de hoorzitting in, er gaan rechters zijn, we gaan meerdere dagen zittingen hebben. Ik zei: "Papa, nee, zo gaat het helemaal niet bij de IND. Jij gaat voor één persoon zitten en jij moet je gewoon gaan verdedigen. Dat is het." Zo voelt het ook. Het voelt niet alsof we samenwerken, op zoek naar de echte verdachte. Zo voelt het totaal niet. Het voelt alsof het wij tegen hun is. Trouwens, iedere keer als ik de IND zeg, heb ik het over het hele ketentje van Buitenlandse Zaken en de vertrouwenspersoon. Het is niet alleen gericht naar de IND. Ik zei dus: papa, zo werkt het niet. Wij komen daar aan. We hebben één zitting. Ik heb superveel vragen gesteld tijdens die zitting, want ik dacht: dit is mijn kans. Bijna geen een van mijn vragen werd beantwoord. "Dat komt omdat het zo in het individueel ambtsbericht staat, maar dat zullen we moeten navragen bij Buitenlandse Zaken." Zo ging dat constant.



Een van de cruciale dingen die ik op een gegeven moment heb gevraagd, is: houden jullie rekening met het feit dat mijn ouders in de politieke oppositie zitten? Want dit is de reden waarom Rwanda constant achter mijn familie aangaat. Ik ben al mijn hele leven vluchteling. Ondanks dat ik genaturaliseerd ben, voel ik me sinds deze situatie al helemaal geen Nederlander meer. De reden waarom mensen achter mijn ouders aanzitten, is omdat mijn vader in Zambia benaderd is door twee officieren van het huidige regime om voor hen te werken, oftewel in de huidige militaire dienst oftewel in de buitenlandse intelligentiedienst.

Mijn vader heeft er om verschillende redenen voor gekozen om dat niet te doen. Eén. Het was net oorlog geweest. Het is chaos. Je voelt je onzeker. Je weet niet wat ... Nou ja, het maakt niet uit. Mijn vader heeft dat geweigerd. Sinds dat moment is de Rwandese regering niet heel blij met mijn ouders en gaat ze constant achter hen aan. De eerste keer dat ik hier echt iets van merkte, was toen we in Zuid-Afrika waren. Mijn vader was heel politiek actief geworden in Zuid-Afrika en mijn ouders hadden een Rwandese vluchteling in huis genomen, genaamd Kalisa Mubarak. Ik herinner me hem heel goed, omdat deze man mij jaren seksueel heeft misbruikt. Het is heel erg in mijn geheugen gebleven. Deze man rapporteerde steeds terug aan de Rwandese overheid. Dat wisten wij niet. Wij dachten dat we gewoon iemand aan het helpen waren, zoals andere mensen ons ook hebben geholpen toen wij aan het vluchten waren. Hij rapporteerde dus terug.

Op een gegeven moment liep ik uit school, zoals elke andere dag. Ik dacht er verder niet veel van. Blijkbaar had een groep mannen mij achtervolgd. Ik had het niet per se door, tot ik bij de corridorflat kwam waar we woonden. Aan het einde stond een groep mannen. Ik weet nog dat ik me geïntimideerd voelde, maar ik dacht er verder niet veel van. Ik liep naar binnen. Mijn moeder was thuis, zoals altijd. We gingen The Bold and the Beautiful kijken, zoals altijd. Op een gegeven moment hoorde ik geklop. Ik liep gewoon meteen naar de deur, zonder na te denken of wat dan ook. Er stond daar een groep mannen. Ze forceerden zich naar binnen. Ze kwamen naar binnen met pistolen. Ze forceerden ons de woonkamer in. Ik en mijn moeder zaten daar op onze knieën vastgebonden, in tranen. Ik weet niet precies wat er allemaal gebeurde, want ik was ongeveer 10 jaar toen dit gebeurde. Ik wist niet precies wat er allemaal aan de hand was. Ik dacht ook niet: dit is de Rwandese overheid. Op een gegeven moment gingen die mannen weg. Toevallig was mijn vader die dag niet thuis, maar ze hadden ons blijkbaar al

---

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.

Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

een tijd in de gaten gehouden. Mijn vader had ook thuis moeten zijn, maar hij had geluk dat hij iemand tegen was gekomen en die dag niet thuis was.

Eigenlijk drong het vanaf dat moment tot mij door dat ik een vluchteling ben. Tot op die dag dacht ik dat wij gewoon leuk van land naar land verhuisden en nieuwe vrienden leerden kennen. Vanaf dat moment waren we onveilig en sliepen we niet meer thuis. We hebben in auto's geslapen. We hebben in kerken geslapen. Ik werd uit school gehaald. Dat was de directe reden dat Zuid-Afrika zei: wij kunnen dit gezin niet meer veilig houden hier. Dit is de directe reden waarom wij het vliegtuig in moesten. Nederland was het eerste land dat zijn hand opstak, dat ons bescherming wilde bieden. Waar andere vluchtelingen misschien een nare nasmaak hebben bij de IND, hadden wij een heel positief gevoel toen wij binnenkwamen. Dit waren de mensen die ons hebben gered.

Het is gebeurd. Mijn ouders zijn getraumatiseerd. We kwamen er later achter dat Rwanda erachter zat, omdat de mannen opgepakt zijn en bekend hebben. Ze zijn strafrechtelijk vervolgd in Zuid-Afrika. We hebben getuigendagvaardingen gekregen. Deze hebben we overgelegd aan de IND. Ze zouden de Zuid-Afrikaanse autoriteiten kunnen bellen of wat dan ook. Onderzoek het! Onderzoek deze dingen. Maar nee, wat in het ambtsbericht staat, is het belangrijkste, dus dit gooien ze allemaal aan de kant, want mijn ouders' politieke activiteiten zijn niet van belang.

Trouwens, vlak voordat we het vliegtuig naar Nederland in gingen, had mijn vader nog een auto-ongeluk. We vermoeden dat de Rwandese regering daar ook achter zit. Mijn vader was echt kapot. We gingen het vliegtuig in, terwijl hij fysiek echt niet oké was. We kwamen hier aan. We voelden ons veilig. We gingen ons leven opbouwen. Mijn ouders waren wel paranoid. Ik was dat wat minder. Ik werd een tiener. Ik dacht: mam, papa, wat jullie zeggen valt allemaal reuze mee; het is allemaal niet zo erg. Ik zag mijn Nederlandse vrienden. Die waren gewoon leuke dingen aan het doen. Die waren niet bang of er afgeluisterd werd door Rwanda of wat dan ook. Mijn moeder werd hier erg politiek actief. Het ging zelfs zo ver dat ze bijna meeding met Victoire Ingabire om haar te vergezellen bij de verkiezingen. Op het laatste moment heeft ze dat niet gedaan. Groot gelijk ook, want kijk hoe zij nu wordt behandeld.

Het eerste moment waarop ik eigenlijk dacht "o mijn god, mijn ouders hebben gelijk; ik moet echt voorzichtig zijn", was toen de Nederlandse overheid op verzoek van de Rwandese autoriteiten een huiszoeking deed bij mij thuis in verband met de zaak tegen Victoire. Ik was weer degene die de deur opendeed. Dit is mij heel erg bijgebleven, omdat ik een jonger broertje heb. Hij is tien jaar jonger dan ik. Ik heb altijd tegen mijn oudere broer gezegd: hij wordt de eerste normale Nederlander; hij gaat niet de ervaringen meemaken die wij meemaken. Hij was met mij toen ik de deur opendeed voor al die officieren en het huis werd overvallen. Ik weet nog dat de officier van justitie tegen mij zei: het is oké, ga maar gewoon naar school, er is niks aan de hand. Prima, weet je, er was uiteindelijk niks aan de hand. Ik weet nog dat die huiszoeking nog voor geruis heeft gezorgd, want Joël Voordewind zei: "We nemen hiermee een commando aan van een regime dat we zelf niet vertrouwen." Het was politiek gemotiveerd; dat werd erkend. Dat werd erkend.

Dan komen we aan bij de IND, die zegt: nee hoor, je vaders en moeders politieke activiteiten zijn niet relevant in deze fase; die zijn dat pas als we hen gaan uitleveren. Maar dat is letterlijk onze verdediging. Deze vertrouwelijke bronnen verklaren vals, want zo gaat het nou eenmaal in Rwanda als je in de oppositie zit. Genocide is een middel om de oppositie uit te schakelen. Er was dus een huiszoeking geweest en een paar dagen later moest ik nog leuk naar de middelbare school, gewoon alsof er niks was gebeurd.

Vervolgens komen we ...

De **voorzitter**:

Mag ik?

Mevrouw **Ndagijimana**:

Ja.

De **voorzitter**:

Nou, weet je, het is natuurlijk bijna ongepast om te zeggen dat ...

Mevrouw **Ndagijimana**:

Ja, dat snap ik.

De **voorzitter**:

Maar ik zou toch willen vragen of u langzaam maar zeker naar uw conclusie kunt.

Mevrouw **Ndagijimana**:

Ja, zeker.

De **voorzitter**:

Ik denk dat de Kamerleden heel goed begrijpen wat u allemaal is overkomen. Er zal vast nog meer komen, maar wellicht kunt u het langzamerhand afronden. Dan kan ik de andere gasten nog het woord geven. Gaat uw gang.

Mevrouw **Ndagijimana**:

Ik ga het afronden. Het enige wat ik daar nog aan toe wil voegen, is dat mijn ouders vaker in de media besproken zijn en dat mensen van Rwandese regimes al hebben gezegd dat ze een valse zaak tegen mijn vader zouden fabriceren als hij niet zou meewerken. Dit hebben we ook overlegd. Hier is ook niks mee gedaan. Mijn ouders' politieke activiteiten zijn niet relevant. Omdat ze dit allemaal niet meenemen, vind ik de IND niet eens kundig genoeg. Dus als ik een aanbeveling zou doen -- ik heb heel veel punten die ze zouden kunnen verbeteren -- dan zou het zeker zijn dat er een ngo naast geplaatst wordt die de onderliggende bronnen wél kan controleren. Want op de een of andere manier willen ze samenwerken met Rwanda. Ik snap niet waarom. Ik weet niet of dat snel gaat veranderen, maar dat zou mijn enige aanbeveling zijn in deze korte tijd die ik heb.

De **voorzitter**:

Dank u wel voor uw verhaal. Dan [REDACTED]. Mag ik u vragen om uw verhaal te vertellen?

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

De **voorzitter**:

[REDACTED]

[REDACTED] :

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

De **voorzitter**:

Dank u wel. Ik kijk naar de Kamerleden, mijn collega's. Zij zullen ongetwijfeld vragen voor u hebben. Misschien is het het handigst om gewoon de vragen te stellen en meteen naar het antwoord te gaan. Dat lijkt me het snelst. Ik begin bij de heer Ceder om te kijken welke vragen hij heeft.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Ja, dank u wel. Wat een indrukwekkende verhalen. Ik ben benieuwd hoe het gaat met de bewijsvoering. In Nederland, in een rechtsstaat, worden bewijzen geleverd. Dat is ook belangrijk. 1F, zoals een aantal van jullie aangaf, is een belangrijk mechanisme om voor gevolgen te zorgen voor mensen die echt oorlogsmisdadigers zijn. Daar sta ik dus achter, maar het recht op een eerlijk proces staat ook voorop. Mijn vraag is eigenlijk de volgende. Ik hoor jullie zeggen dat er bewijsstukken komen, maar dat die helemaal zwartgelakt zijn. Ik kan me er iets bij voorstellen dat je namen en andere gevoelige aspecten zwartlakt. Daar kan ik me iets bij voorstellen, ook voor de veiligheid van de betrokkenen. Maar als ik jullie zo hoor, gaat het om grote delen, misschien zelfs om alles. Ik zou graag willen weten van jullie, die daar in de procedure met advocaten misschien ervaring mee gehad hebben, hoe het dan gaat als je daar tegenbewijs voor probeert te leveren. Zouden jullie kunnen uitleggen hoe dat in het proces is gegaan, welke argumenten dan tegengeworpen worden, en waarom jullie je moeten verweren tegen kennis, informatie of feiten die jullie niet zouden kunnen verifiëren? Ik ben even benieuwd hoe dat in de praktijk is gegaan, tijdens procedures. Die vraag is aan degene die dat kan beantwoorden, voorzitter.

De **voorzitter**:

Ik ben bang dat iedereen die kan beantwoorden. Zal ik beginnen bij mevrouw Uwisanze? U heeft het daarover gehad in uw bijdrage.

Mevrouw **Uwisanze**:

Absoluut. Het klopt inderdaad: wij krijgen dus niet de volledige rapportage te zien. Het gaat echt om zwartgelakte paragrafen en bladzijdes. In het geval

van mijn moeder hebben wij een ambtsbericht gekregen waarin vaag werd aangegeven waaraan zij vermoedelijk schuldig was. Daarnaast hebben wij drie A4'tjes ontvangen met de samenvatting van de rapportage. Van die drie A4'tjes is ongeveer driekwart zwartgelakt. Op basis daarvan moeten wij ons verdedigen. Op het moment dat wij bewijs leveren, betwist het IND de betrouwbaarheid van de bewijzen die wij leveren en hoe wij daaraan zijn gekomen. Van getuigschriften van mensen die bijvoorbeeld kunnen uitsluiten dat mijn moeder heeft gedaan waarvan zij beschuldigd wordt, wordt dus de betrouwbaarheid betwist. Dat gebeurde ook in andere gevallen. Hoe weten wij dat deze getuigen wel degelijk de waarheid spreken? Hoe kunnen wij er zorg voor dragen dat zij inderdaad vertellen wat zij weten, en hoe weten wij dat zij zo lang na dato nog steeds kunnen vertellen wat er gebeurd is? Maar de IND kan dat wel doen met hun getuigen. Dat is dus een voorbeeld. Is dat voldoende?

**De voorzitter:**

Ik kijk even naar mevrouw Ndagijimana.

Mevrouw **Ndagijimana:**

Mag ik dat aanvullen? Eigenlijk is de bewijspositie voor de vluchtelingen echt heel lastig, omdat je je moet verdedigen tegen zwartgelakte vellen. Bijna elke vluchteling is voornamelijk afhankelijk van getuigenverklaringen, want wij kunnen niet naar het land van herkomst gaan; daaruit zijn wij gevlucht. Er wordt dus ook niet van ons verwacht dat we daar documenten vandaan halen. Dat mogen ze eigenlijk ook niet van ons, politieke vluchtelingen, verwachten. Dan ben je dus volledig afhankelijk van getuigenverklaringen, maar die zijn natuurlijk niet objectief, want dat zijn vaak je ouders, familie of kennissen. Ik heb een hoorzitting bijgewoond in een andere zaak en het argument dat ze daarin opwierpen tegen de vluchteling, was inderdaad dat de getuigenverklaringen niet objectief zijn. Ik weet dat de advocaat toen ook zei: degenen waar je mee vlucht en waar je in oorlogstijden mee bent, zijn je familie en je collega's, waar je op dat moment mee samenwerkt. Toen dacht ik dus: oké, getuigen opvoeren heeft geen zin. In mijn vaders zaak hebben we daarnaast gelukkig heel veel openbare bronnen, namelijk al die ICTR-uitspraken.

Mij is opgevallen dat ze selectief zijn. Alles wat belastend is, heeft die vertrouwenspersoon dus in het individueel ambtsbericht gebruikt, en alles wat ontlastend is, heeft hij er niet bij betrokken. Alle paragrafen die hij

---

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.

Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

citeert, zijn dus niet de paragrafen die er gunstig uitzien voor mijn vader. Als ik zelf uitspraken aanhaal, gaat de IND daar op dit moment niet echt op in. Ze lijken er met woorden omheen te gaan. Een voorbeeld is die clearance van mijn ouders. Daarover zeiden ze gelijk: op dat moment waren de VN, ICTR en UNHCR gewoon niet op de hoogte van het feit dat hij Buffalo was. Maar dat is niet echt logisch, want Buffalo is al bekend sinds 1999. Zo wordt er dus omgegaan met de informatie en stukken die we aanleveren.

**De voorzitter:**

Dank u wel. Dan de heer Slootweg, van het CDA.

De heer **Slootweg** (CDA):

Laat ik om te beginnen zeggen dat ik het ontzettend moedig vind dat jullie hier vanmiddag zitten en dat jullie jullie indringende verhalen met ons delen. Ik kan nooit beseffen wat jullie hebben meegemaakt en het lijkt me echt verschrikkelijk dat je elke keer weer opgeroepen wordt om tot een soort herbeleving te komen. Ik wil jullie dus ten eerste bedanken voor jullie moed.

Ik zit hier als Kamerlid ook om te kijken hoe wij dat in de toekomst beter kunnen doen. Misschien kunnen jullie daar ook van profiteren. Dan wil ik eigenlijk ingaan op een oplossing die mevrouw Ndagijimana ons aanreikte. Zij zei: we zouden dit beter kunnen doen door een ngo te laten checken of de informatie die tegengeworpen wordt, juist is.

Dan is mijn vraag: zijn de ngo's in Nederland daarop voorbereid, denk je? Zouden die dat kunnen? En hebben jullie wellicht ook ervaringen in andere Europese landen, waarin al op deze wijze wordt gewerkt? Dat vraag ik met name omdat dit een artikel is dat gebaseerd is op het EVRM.

Mevrouw **Ndagijimana**:

Daar vraag je me wat. Ik weet niet of andere Europese landen dat op die manier doen en of zij een derde partij hebben die dat kan controleren. Ik weet ook niet of er in Nederland op dit moment een ngo is die dat zou kunnen. Ik stel dat voor omdat ik bij de IND niet alleen een probleem zie bij 1F. Ik denk dat er IND-breed een veel groter probleem is. Mijn advocaat, Jo-Anne Nijland, heeft meegewerkt aan het boekje Ongehoord onrecht. Sorry, ik zeg het verkeerd; het is Ongekend onrecht. Ik heb "ngo" gezegd omdat ik denk dat de IND een derde partij nodig heeft.



De Nationale ombudsman heeft in 2007 een rapport geschreven over de 1F-procedure. Daarin zijn al aanbevelingen gedaan, zoals meer transparantie voor de vluchteling en de mogelijkheid dat de IND-beslismedewerker die het besluit neemt in het dossier van de 1F-zaak, ook al die onderliggende stukken kan inzien. Ik weet dat de IND of Buitenlandse Zaken als reactie daarop heeft gezegd: die IND-beslismedewerker kan niet omgaan met die vertrouwelijke informatie, alleen het REK-checkteam kan dat. Dus als het REK-checkteam de enige partij binnen de IND is die dat kan, dan moet dat uit handen van de IND genomen worden. Er moet een derde partij zijn die kennis heeft over hoe het eraan toegaat in Rwanda en de onderliggende stukken kan zien, want de IND-beslismedewerker zelf kan dat blijkbaar niet, omdat die niet om kan gaan met de vertrouwelijke informatie. Ik zou graag willen onderzoeken hoe andere Europese landen dat doen, want ik denk dat het zeker beter kan.

De **voorzitter**:

Wil een van de anderen dat nog aanvullen of suggesties doen? Nee. Oké, dank u wel. Dan kom ik bij mevrouw Podt, van D66.

Mevrouw **Podt** (D66):

Dank jullie wel dat jullie hier zijn. De collega's zeiden het natuurlijk ook al eventjes, maar met name dank voor jullie dapperheid om hier jullie verhaal te doen, ook in het besef dat we allemaal weten dat dit al heel erg lang loopt en dat dit waarschijnlijk niet de eerste keer is dat jullie, op welke manier dan ook, jullie verhaal doen. Dat lijkt me heel heftig. Dat wilde ik even zeggen aan de voorkant.

In jullie verhalen gaat het op een gegeven moment ook een beetje over het krijgen van wederhoor. Daar was ik eigenlijk nog benieuwd naar. Volgens mij zei mevrouw Uwisanze dat daar een groot gebrek aan is. Misschien kunt u daar nog een beetje over uitweiden. Hoe gaat dat nou precies in de praktijk? Welke mogelijkheden krijg je wel? Hoe verloopt zo'n verhoor? Wat zijn jullie ervaringen daarmee?

Mevrouw **Uwisanze**:

Ik ben ervaringsdeskundige. Ik heb geen juridische achtergrond, dus dit hele proces was voor mij nieuw en een klap voor ons allen. Voor ons is het als volgt verlopen. Eind 2017 ontvingen wij een individueel ambtsbericht van de IND, waarin zij aangaven dat zij op basis van hun vermoedens de beslissing

---

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.

Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

wilden nemen om mijn moeders Nederlanderschap in te trekken. Je krijgt dan ongeveer zes weken om je voor te bereiden op een hoorzitting binnen de IND. Dat ziet er als volgt uit. Je gaat samen met je advocaat en je getuigen. Mijn moeder, mijn nichtje en ik zijn dus samen gegaan omdat wij getuigschriften moesten schrijven. In die zes weken moet je een advocaat vinden, getuigschriften schrijven en de bronnen verzamelen. Dat is heel lastig. Heel veel van de bronnen zijn ook al gebruikt in de asielprocedure, want -- men weet dat niet -- in ons geval was het elf jaar nadat wij dat nationale identiteit hadden ontvangen. Dat betekent dus dat wij elf jaar daarvoor al het naturalisatieproces moesten doorlopen, waarin het hele leven van mijn moeder met een hele fijne kam werd doorgespit. Hetzelfde gebeurde natuurlijk ook tijdens de asielprocedure.

Ik ga terug naar het heden. Je krijgt dan zes weken om je voor te bereiden. Dan ga je naar de IND en zit je daar. We zaten daar met een IND-medewerker -- soms zijn dat er twee; wij hadden er dus twee -- een tolk voor mijn moeder, en ik, mijn moeder en mijn nicht. Zij geven hun kant van hun verhaal. Ze overhoren ook mijn moeder. Ze stellen haar dus vragen op basis van de vermoedens die zij hebben. Mijn moeder wordt dus geacht antwoord te geven, maar de manier waarop ze antwoord geeft, wordt ook tegen haar gebruikt. Dus ze houden er ook geen rekening mee dat Nederlands niet haar eerste taal is en dat in de vertaling soms nuances niet meegenomen worden omdat het gewoon een verschillende taal is. Daarbij komt ook dat de tolk niet altijd even bekwaam is. In sommige situaties, zoals bij ons in de tweede zitting -- er zijn twee zittingen bij de IND -- was er überhaupt geen tolk. Toen was de IND dat vergeten en suggereerden ze dat ik dat zou moeten doen en dat ik dus zou kunnen vertalen voor mijn moeder.

Terug naar de eerste hoorzitting. Nadat zij mijn moeder hadden verhoord, kregen we de kans om getuigen te laten spreken. Dat waren ik en mijn nicht destijds. Daarna is het eigenlijk voorbij. Wij kregen niet de kans om te vragen: hoe zijn jullie hierop gekomen en waarop is dit gebaseerd? Dat moest via de stukken van de advocaat ingeleverd worden. Daarmee lever je ook je bewijsstukken in. De IND kan op basis van de bewijsstukken die geleverd zijn wel vragen stellen. Je krijgt zelf ook wel de ruimte om vragen te stellen. Destijds vroeg ik dus: waarom? En: waar komt dit vandaan? Dat kon ze mij niet zeggen. Ik vroeg: moet ik me zorgen maken om de asielprocedure van mijn moeder, dus dat dit zo ver reikt dat haar asielstatus misschien ingetrokken wordt? Zij konden mij geen duidelijk antwoord geven,

---

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.

Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

maar ze konden het ook niet uitsluiten. Dus je gaat eigenlijk weg met een nog naarder gevoel dan waarmee je binnen loopt.

Het is ook heel gek dat de IND alle beslissingen mag nemen. Zij horen je dus aan. Zij bekijken je bewijsstukken en besluiten daarna op basis van hun ervaring en hoe zij je bewijsstukken zien, of die wel voldoen aan de bewijslast om hun vermoedens tegen te spreken. Ik blijf herhalen: het gaat hier om vermoedens. Mijn moeder is niet beschuldigd van een feit maar van een vermoeden.

Dit vindt twee keer plaats bij de IND. Als de IND na de tweede keer bij haar besluit blijft, dan ga je naar de rechtbank. Het lastige hierbij is dat bij de rechtbank niet meer inhoudelijk wordt gekeken naar de context van de zaak. De rechtbank checkt eigenlijk of de procedure naar behoren verlopen is. Maar dat betekent dat zij niet meer kijken naar de bewijsstukken die je hebt geleverd en de bewijsstukken die geleverd zijn door de IND zelf, terwijl dat juist het punt is waar het om gaat. Er moet een derde partij zijn die de twee dingen kan vergelijken en kan zeggen: hé, hier gaat iets mis.

De **voorzitter**:

Wilt u hier iets over zeggen, [REDACTED], over ervaringen met dossiers en de gang van zaken bij de rechter of de IND?

[REDACTED]:

[REDACTED]

De **voorzitter**:

Duidelijk. Wilt u daar nog iets aan toevoegen, mevrouw Ndagijimana?

Mevrouw **Ndagijimana**:

Jazeker. Ik wilde nog iets aan het verhaal van Alida toevoegen. Bij haar was namelijk geen tolk aanwezig. Daarover wil ik het volgende zeggen. Elk stuk dat wij inleveren, moet beëdigd vertaald zijn. Dat brengt dus kosten met zich mee. De IND kan het zich dus permitteren om geen tolk aanwezig te hebben en de zitting door te laten gaan. O, het ging niet door. Dat maakt niet uit. Ze hebben in ieder geval geen tolk, terwijl wij ons geen fouten kunnen

permitteren. Dus als het een vertaling is die niet beëdigd is, nemen ze die niet mee.

Ik heb in mijn zoektocht naar Buffalo Ndagijimana de fout gemaakt dat ik eerst dacht dat hij Oscar heette. Het heeft mij opgevreten dat ik dat niet beter heb gecontroleerd. Hoe ben ik erop gekomen dat hij Oscar zou heten? Dat is mij tegengeworpen, terwijl ergens in een voetnoot in het ambtsbericht van de IND zelf stond: zou Buffalo Ndagijimana Antoin Ndagijimana kunnen heten? Dit is door de REK-check heen gekomen. Dat stond gewoon in de voetnoot. Zij kunnen wel de fout maken dat zij zeggen dat hij misschien Antoin heet, maar ik kan niet de fout maken dat ik zeg hij misschien Oscar heet. Ik moet het zeker weten.

De **voorzitter**:

Dan kom ik bij mevrouw Simons, van BIJ1.

Mevrouw **Sylvana Simons** (BIJ1):

Dank u, voorzitter, en natuurlijk ook enorm veel dank aan alle sprekers van vandaag. Ik sluit mij aan bij de collega's die al hebben aangegeven hoeveel waardering we hebben voor de moed die het vergt om hier trauma's te herleven en je zo kwetsbaar op te stellen, dus enorm veel dank daarvoor. U ziet me af en toe snotteren. Dat zijn tranen van boosheid en verdriet. Het is treurig om te constateren dat we ons bevinden in een land waar zo met mensen wordt omgegaan, juist op het moment dat ze onze hulp nodig hebben en we hun ook nog de indruk hebben gegeven dat we die hulp zullen bieden. Ik wil u alle vier dus enorm danken.

Ik heb een aantal concrete vragen. Ik zal er met eentje beginnen, want ik denk dat de voorzitter dat het fijnste vindt. De vraag is of er instanties zijn die jullie steunen bij de sociale, financiële en psychische consequenties van dit alles. Is er überhaupt een plek in Nederland waar jullie terecht kunnen om hulp te krijgen bij de gevolgen van al deze ervaringen?

De **voorzitter**:

Laat ik even bij [REDACTED] beginnen.

[REDACTED]:

[REDACTED]

[REDACTED]

De **voorzitter**:

Dank u wel. Gaat uw gang, mevrouw Uwisanze.

Mevrouw **Uwisanze**:

Om een aanvullend antwoord op de vraag te geven: naast de financiële lasten die hierbij komen kijken, zijn er natuurlijk ook psychische en mentale klachten, zoals u zei. Nee, daar krijg je geen hulp bij. De IND en alle andere organisaties die erbij betrokken zijn, zien jou als schuldig, dus nee, er wordt geen slachtofferhulp geboden, tenzij je die zelf weet te vinden. Maar weet die maar eens te vinden als je al een financieel kostenplaatje hebt van €13.000. Dat geldt voor mijn geval, en dat is van vier jaar. Mijn moeder betaalt nu met een pensioen €13.000 terug. Dat is van vier jaar, maar sommige zaken lopen al tien tot vijftien jaar. Kinderen groeien hier dus gewoon mee op.

Mevrouw **Ndagijimana**:

In mijn geval: ik heb letterlijk geen tijd om hulp te zoeken. Ik ben werk aan het doen dat een tribunaal zou doen. Ik ben geobsedeerd door ICTR-uitspraken. Misschien ga ik nog een transcript vinden. Ik ben daar constant mee bezig. Op de momenten dat ik daar niet mee bezig ben, voel ik me schuldig, want ik weet dat ik op het einde mijn vader kwijt ben als ik het niet goed genoeg doe. Dat is één kant.

De tweede kant is de financiële kant. Financieel is het superbelastend. Ik ben hier ... Mijn meeste familie is nog in Rwanda. We zijn hier met zijn vijven. We zijn echt alleen maar afhankelijk daarvan. Begin dit jaar zijn we erachter

gekomen dat mijn moeder kanker heeft. Toen we daarachter kwamen ... Ik weet nog dat mijn moeder zei: het komt wel, het komt wel; we moeten nu even focussen op papa's zaak, constant. Ik weet nog dat ik dacht: als ik mijn moeder nu kwijtraak, omdat zij het steeds heeft uitgesteld, zou ik dat nooit kunnen vergeven. En het is ook niet het eerste ritje, want we hebben ook al de toeslagenaffaire gedaan. Daar zijn we net uitgekomen. Daar zijn mijn ouders ook slachtoffer van. En nu mag ik doorrollen naar de IND-affaire. Het enige waar ik naartoe werk ... Ik wil kunnen ademen, ik wil mijn leven kunnen opbouwen, ik wil net als mijn mederechtenstudenten stagelopen bij een advocatenkantoor en eventueel advocaat worden. Dat is wat ik altijd wilde, maar nu staat dat ze op pauze. Ik doe heel veel ervaring op, hoor, op dit moment. Ik voel me praktisch een advocaat, maar ja, ik weet niet hoe ik dit in mijn cv ga verwerken.

De **voorzitter**:

Ja, dat begrijp ik. Anderen hebben waarschijnlijk ook nog vragen, maar gaat uw gang, mevrouw Simons, want u had nog een vraag.

Mevrouw **Sylvana Simons** (BIJ1):

Dank u wel, voorzitter. Dat waardeer ik enorm. Eigenlijk gaat die over hetzelfde. Jullie zitten hier vandaag met een bepaalde verwachting, neem ik aan. Als het gaat om die drie aspecten, sociale, financiële en psychische hulp, wat verwachten jullie dan van ons als volksvertegenwoordigers? Daarmee zeg ik niet dat wij aan die verwachtingen kunnen voldoen, maar ik hoor heel veel wanhoop. [REDACTED]

[REDACTED] Wat denkt u dat wij nog kunnen betekenen als volksvertegenwoordigers?

[REDACTED]:

[REDACTED]

[REDACTED]

De **voorzitter**:

Duidelijk. Meneer Ceder, gaat uw gang.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Voorzitter, ik weet dat we bijna aan het eind van dit blok zijn, maar ik heb nog één vraag aan [REDACTED]. [REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]:

[REDACTED]

De **voorzitter**:

[REDACTED]

[REDACTED]:

[REDACTED]

[REDACTED]:  
[REDACTED]  
[REDACTED]  
[REDACTED]  
[REDACTED]

Mevrouw **Ndagijimana**:

Als je helemaal uitgeprocedeerd bent, ben je compleet afhankelijk van  
liefdadigheid. Je hebt nergens recht op. [REDACTED]

[REDACTED] Bij  
Rwandese zaken kan dat wel; Rwandezers worden wel uitgeleverd. Ik weet  
dat Nederland een van de weinige Europese landen is die uitlevert naar  
Rwanda. Ik weet ook dat andere Europese landen niet zo vaak 1F  
tegenwerpen als Nederland. Nederland is daar redelijk fan van. Om mensen  
tegemoet te komen, zou er zorgvuldiger onderzoek moeten worden gedaan.  
Ik denk dat er dan minder 1F-tegenwerpingen zouden zijn. Dan zouden onze  
ouders niet afhankelijk zijn van liefdadigheid en zouden wij daarmee niet,  
indirect, ook worden gestraft. Dat zou dus een goede oplossing zijn.

Mevrouw **Uwisanze**:

Ik wil eigenlijk even terugkomen op de vraag van mevrouw Simons. Zij  
vroeg: wat kunnen wij doen om de psychische, mentale en fysieke klachten  
of gevolgen te verlichten? Ik denk dat je op dat moment al te laat bent. Dit  
kan allemaal voorkomen worden. Als er grondig onderzoek wordt gedaan en  
het niet meer alleen maar gebaseerd wordt op verklaringen van getuigen die  
wij niet kennen en bronnen die wij niet kennen ... Wij weten ook niet hoe de  
vertrouwenspersoon zijn onderzoek doet. Wie controleert hoe hij dat doet? Is  
het één persoon die in al onze casussen hetzelfde onderzoek doet? Er wordt  
geen rekening gehouden met de context van het land. Al dit soort dingen is  
al bekend. Het is niet de eerste keer dat wij hier zitten. Op het moment dat  
er al sprake is van psychische, mentale of fysieke klachten bij Rwandezers ...  
Als ik naar mezelf kijk: ik heb tot aan 2017 in een constante staat van  
alertheid geleefd. Dat is gewoon het gevolg van vluchteling zijn. Je denkt  
altijd: er komt wel iets. Op het moment dat ik uitademde, kwam er toch iets.  
Dan begin je opnieuw. Dan voel je je ook niet ... Ik voel me ook niet thuis.  
Op het moment dat je daar bent, is het al te ver. Dat kan gewoon  
voorkomen worden; dat zie ik het liefst.



**De voorzitter:**

Dank u wel. Daarmee komen we aan het eind van deze ronde. Het is al door de leden gezegd, maar ook als voorzitter wil ik u hartelijk danken voor uw moed en duidelijkheid. Er zitten hier geregeld mensen die een stuk vager zijn. U bent zeer helder geweest. We zullen zien wat de Kamer daarmee kan. Dat gaan we allemaal meemaken. Ik wens u sowieso al het goede toe. Ik wil u vragen om plaats te maken voor de volgende ronde.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

**Blok 2: Uitvoeringspraktijk**

Gesprek met:

- mevrouw Wilson, senior adviseur directie Strategie en Uitvoeringsadvies en dossierhouder 1F
- de heer Hoogendoorn, afdelingshoofd Asiel, Opvang en Terugkeer van de directie Migratiebeleid
- mevrouw Eijkelhof, operationeel manager van het team 1F van de directie Asiel en Bescherming
- de heer Van den Abeelen, senior medewerker van het team 1F van de directie Asiel en Bescherming
- de heer Stad, coördinerend officier van justitie internationale misdrijven

**De voorzitter:**

Ik heet welkom: mevrouw Eijkelhof, operationeel manager van het team 1F van de directie Asiel en Bescherming, de heer Van den Abeelen, senior medewerker van het team 1F van de directie Asiel en Bescherming, mevrouw Wilson, senior adviseur directie Strategie en Uitvoeringsadvies en dossierhouder 1F, de heer Hoogendoorn, afdelingshoofd Asiel, Opvang en Terugkeer van de directie Migratiebeleid, en vanuit het OM de heer Stad, coördinerend officier van justitie internationale misdrijven.

Ik wil van tevoren zeggen dat de mensen die hier zitten, niet op individuele gevallen kunnen ingaan. Ik hoop dat u dat begrijpt, hoezeer het eerste deel daartoe misschien ook zou uitnodigen. Ik wijs ook de Kamerleden daarop.

---

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.  
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

Vragen zullen altijd in algemene zin gericht moeten zijn op het beleid of op dingen die u gehoord hebt in het eerste deel, maar niet op de casussen zelf. Dat gezegd hebbend zou ik mevrouw Wilson willen vragen om te beginnen met een korte inleiding en daarna zullen de heer Hoogendoorn en de heer Stad daar nog op aanvullen. Gaat uw gang.

Mevrouw **Wilson**:

Dank u wel. Geachte leden van de commissie en aanwezigen. Ook wij hebben net kennisgenomen van de verhalen van de mensen die persoonlijk met 1F te maken hebben gehad. Dank dat u deze verhalen ook met ons wilt delen. Vooropgesteld dat wij geen vragen kunnen beantwoorden over individuele zaken -- de voorzitter zei het net ook al -- maar we kunnen wel een toelichting geven op hoe wij ons werk doen. Ik ga de position paper erbij nemen die wij hebben ingebracht. Hoe gaat de precieze toepassing van artikel 1F van het Vluchtelingenverdrag in zijn werk?

Een sterke internationale rechtsorde is noodzakelijk voor een rechtvaardige, vreedzame en welvarende wereld. De Nederlandse inzet voor de bevordering van de internationale rechtsorde is neergelegd in de Grondwet. De bevordering van het internationale recht is daarom een vast onderdeel van het Nederlandse justitiebeleid en het uitgangspunt van dit beleid is dat straffeloosheid van oorlogsmisdadigers moet worden voorkomen. Nederland moet geen veilige haven zijn voor overtreders van het internationale recht.

De IND draagt met het werk van de Unit 1F bij aan dit uitgangspunt. Het Nederlandse asielbeleid biedt slachtoffers bescherming tegen diegenen die mensenrechten schenden. En daarbij is het van het grootste belang dat niet diezelfde bescherming wordt geboden aan de daders. Dit doet afbreuk aan het maatschappelijk draagvlak voor het asielbeleid, en meer in het bijzonder aan de bescherming die de slachtoffers is geboden.

De IND werkt samen met het ministerie van Justitie en Veiligheid, het ministerie van Buitenlandse Zaken, met het parket, het OM, de nationale politie en de Dienst Terugkeer en Vertrek aan het in internationaal verband bestrijden van straffeloosheid en het voorkomen van instroom van verdachten van internationale misdrijven in Nederland.

In 1997 is naar aanleiding van maatschappelijke onrust -- nadat Afghaanse slachtoffers die in Nederland asiel hadden gekregen, oog in oog kwamen te

staan met hun ouders -- de gespecialiseerde Unit 1F opgericht. Binnen de IND is dat een team dat alle 1F-zaken ter hand neemt. Het bestaat uit ongeveer twintig speciaal hiervoor opgeleide medewerkers. Het team behandelt dus alle 1F-zaken, maar ook de vervolgaanvragen en overige procedures die vervolgens aan bod komen.

Artikel 1F van het Vluchtelingenverdrag bepaalt, kort gezegd, dat personen niet in aanmerking komen voor de bescherming die het Vluchtelingenverdrag biedt, wanneer er ernstige redenen zijn om te veronderstellen dat zij zich schuldig hebben gemaakt aan een misdrijf tegen de vrede, een oorlogsmisdrijf, misdrijven tegen de menselijkheid, een ernstig niet-politiek misdrijf buiten het land van toevlucht, dan wel handelingen die in strijd zijn met de doelstellingen en beginselen van de Verenigde Naties. Ook vanuit de EU bestaat de verplichting voor lidstaten om te voorkomen dat zij een veilige haven zijn voor oorlogsmisdadigers en is deze regelgeving dwingend in richtlijnen voorgeschreven.

De IND werpt een vreemdeling artikel 1F tegen, als er ernstige redenen zijn om te veronderstellen dat hij of zij weet heeft gehad van de in artikel 1F genoemde misdrijven en daar persoonlijk verantwoordelijk of medeverantwoordelijk voor kan worden gehouden; de zogenoemde knowing and personal participation-toets. Binnen het bestuursrecht geldt voor de toepassing van 1F dat er ernstige redenen zijn om aan te nemen dat een vreemdeling een internationaal misdrijf heeft gepleegd. Anders dan in het strafrecht is dus niet vereist dat wettig en overtuigend bewezen wordt geacht dat betrokkene zich aan bepaalde gedragingen schuldig heeft gemaakt. Een strafrechtelijke vervolging of veroordeling is voor tegenwerpen van artikel 1F niet nodig. Artikel 1F gaat namelijk niet om strafrecht maar om het bestuursrecht, en daarmee dus om de vraag welke vreemdelingen in Nederland bescherming krijgen en worden toegelaten tot alle in Nederland geldende voorzieningen.

Hoe voert de IND nu haar taak uit? De taak van de IND in deze ketenbrede aanpak bij het bestrijden van straffeloosheid en het voorkomen van instroom van verdachten van internationale misdrijven begint met het screenen van asielzoekers tijdens de aanmeldfase van het asielproces. Bij deze screening is er specifieke aandacht voor signalen die erop kunnen wijzen dat personen betrokken zijn bij misdrijven als bedoeld in artikel 1F. Als er aanwijzingen zijn dat de vreemdeling zich schuldig heeft gemaakt aan deze misdrijven,

---

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.

Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

wordt er een 1F-onderzoek gestart door de gespecialiseerde unit. Daarnaast kunnen voorafgaand aan maar ook tijdens of na de asielprocedure bij de IND signalen binnenkomen waaruit 1F-indicaties naar voren komen, zoals aan de hand van verklaringen van de vreemdeling zelf, tipbrieven van burgers, slachtoffers en getuigen van 1F-misdrijven, of meldingen vanuit de vreemdelingenketen. Op grond daarvan kan ook een 1F-onderzoek worden gestart.

De bewijslast voor tegenwerpen van artikel 1F ligt bij de IND en de maatstaf ligt hoog. Uitgangspunt is dat de IND moet aantonen dat er ernstige redenen zijn om te veronderstellen dat een vreemdeling onder de reikwijdte van artikel 1F valt. De Unit 1F van de IND onderzoekt iedere zaak uitvoerig en zorgvuldig op de individuele merites. Het beginsel van hoor en wederhoor wordt in acht genomen bij de procedure.

Bij een 1F-onderzoek wordt informatie verzameld uit het dossier en de gehoren met de vreemdeling. Deze verzamelde informatie wordt afgezet tegen andere beschikbare informatie uit openbare bronnen, bijvoorbeeld rapporten van igo's en ngo's, of ambtsberichten, waaronder ook individuele ambtsberichten van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Als alle feiten, omstandigheden en verklaringen grondig zijn gewogen, wordt besloten of artikel 1F wel of niet aan de vreemdeling wordt tegengeworpen. Hiertoe vindt de eerdergenoemde knowing and personal participation-toets plaats. Er moet sprake zijn van beide elementen voordat artikel 1F kan worden tegengeworpen.

Hierbij kunnen ook bepaalde omstandigheden worden meegewogen, zoals zelfverdediging of dwang. Dwang kan ertoe leiden dat de betrokkene niet verantwoordelijk wordt geacht voor de gedragingen waarmee hij in verband wordt gebracht. In dat geval wordt artikel 1F niet tegengeworpen. Daarvoor gelden wel strikte voorwaarden. Zo wordt onder andere beoordeeld of de vreemdeling zich niet kon onttrekken aan het begane misdrijf en of de mate van dwang opweegt tegen de ernst van het gepleegde misdrijf.

De vreemdeling krijgt ook uitgebreid de gelegenheid om zijn zienswijze naar voren te brengen en zich tegen de tegenwerpingen te verweren. Hierbij kan de vreemdeling zich laten bijstaan door een advocaat. Doorgaans is er aanspraak op rechtsbijstand. De bestuursrechter toetst vervolgens het

besluit van de IND. Tegen dat rechterlijk oordeel kan hoger beroep worden ingesteld.

Wat zijn de gevolgen van een 1F-tegenwerping? De IND kan op grond van artikel 1F een verblijfsrecht weigeren of reeds verleende verblijfsvergunningen, zowel asiel als regulier, en het Nederlanderschap intrekken, als op grond van nieuwe informatie zou blijken dat artikel 1F op de vreemdeling van toepassing is. Als de IND artikel 1F van toepassing acht, dan is diegene uitgesloten van het verkrijgen van een asielvergunning en moet deze Nederland verlaten. Dat geldt ook voor een vreemdeling aan wie artikel 1F is tegengeworpen en ten aanzien van wie wordt vastgesteld dat hij niet kan terugkeren naar het land van herkomst vanwege mogelijke schending van artikel 3 van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens. De IND toetst regelmatig of artikel 3 EVRM nog van toepassing is en wanneer artikel 3 EVRM zich duurzaam verzet tegen terugkeer naar het land van herkomst, dan voorziet het beleid in de zogenoemde duurzaamheids- en proportionaliteitstoets. Kort gezegd toetst de IND dan of artikel 3 EVRM zich duurzaam verzet tegen de uitzetting naar het land van herkomst en of het onthouden van een vergunning aan betrokkene disproportioneel is. Daarnaast legt de IND aan een vreemdeling aan wie artikel 1F is tegengeworpen doorgaans een zwaar inreisverbod op voor de duur van tien jaar. De vreemdeling kan het besluit van de IND inzake de weigering of intrekking van een verblijfsvergunning en het opleggen van een inreisverbod voorleggen aan een onafhankelijke rechter in hoger beroep.

Gezinsleden van 1F'ers kunnen op individuele merites in aanmerking komen voor een verblijfsvergunning asiel. Als het asielrelaas echt afhankelijk is van het gezinslid tegen wie 1F is tegengeworpen en het betreffende gezinslid geen persoonlijke vrees heeft bij terugkeer, dan komt het gezinslid evenmin in aanmerking voor een verblijfsvergunning in Nederland. Op grond van het zogenoemde tienjarenbeleid kan die contra-indicatie 1F na tien jaar onder voorwaarden vervallen. Dat is ook het geval wanneer het gezinsverband verbroken wordt.

De IND heeft begrip voor de lastige situatie waarin gezinsleden van 1F'ers terecht kunnen komen. Het is echter een uitkomst van voornoemd beleid, waarbij het belang van de openbare orde en de ernst van de misdrijven zijn afgewogen tegen het persoonlijke belang van het gezinslid.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Ik dank u. De heer Hoogendoorn van de directie Migratiebeleid van het ministerie gaat nog iets toevoegen.

De heer **Hoogendoorn**:

Dank u wel, voorzitter. Ook dank aan de commissie voor de uitnodiging en de mogelijkheid om hier te spreken. Ik wil ook uitdrukkelijk de ervaringsdeskundigen van de eerste ronde bedanken voor hun bijdragen. Ik denk dat het voor een beleidsmaker op een departement belangrijk is om die ervaringen te horen, zodat die meegenomen kunnen worden bij het verder ontwikkelen van beleid.

Zoals collega Wilson al aangaf, is het 1F-beleid onlosmakelijk onderdeel van het asielbeleid. Ik denk niet dat je in Nederland een asielbeleid kunt voeren waarin je bescherming wil bieden aan mensen die slachtoffer zijn van mensenrechtenschendingen als je niet tegelijkertijd er ook voor zorgt dat daders van mensenrechtenschendingen niet diezelfde bescherming genieten. Daarom is een solide 1F-beleid een onlosmakelijk onderdeel van een zorgvuldig asielbeleid.

Maar een solide 1F-beleid moet wel een zorgvuldig 1F-beleid zijn. We hebben in de bijdragen vandaag in ieder geval stevige kritiek gehoord op die zorgvuldigheid. Ik voel niet de neiging om die nu volledig te pareren. Ik denk dat het ook aan ons is om, los van wat u als Kamer zult doen met wat u vandaag hoort, dit ook zelf mee terug te nemen om te kijken wat wij daarmee kunnen.

Tegelijkertijd wil ik wel nog enkele punten maken die raken aan wat we net gehoord hebben. Ik wil daar twee punten uitlichten, te beginnen met de bestuurlijke bewijsmaatstaf, waar collega Wilson zojuist ook al wat over zei. Je hoort vaak de kritiek dat het tegenwerpen van 1F zo wezenlijk is voor mensen dat je dat eigenlijk zou moeten doen zoals dat ook in het strafrecht gebeurt, namelijk dat er echt onomstotelijk bewijs moet zijn. Ik kan daar op gevoel heel erg in meegaan, maar dit miskent dat de tegenwerping van 1F in veel gevallen onderdeel is van een asielbesluit dat gewoon in de bestuurlijke ruimte plaatsvindt. Het is een bestuursrechtelijk besluit dat de IND moet nemen op basis van één feitelijk kader. Je kunt niet zeggen dat de

toelatingsbeslissing bestuursrechtelijk genomen moet worden, waarbij we niet een strafrechtelijke bewijsmaatstaf van de vluchteling of asielzoeker vereisen -- dat zouden we niet passend vinden -- maar vervolgens wel die maatstaf hanteren voor een afwijkingsgrond. Los van het feit dat ik dus heel erg meevoel met de mensen die zeggen dat je dat eigenlijk zou moeten willen omdat het zo zwaar is, denk ik dat dat onderscheid uiteindelijk niet te maken is. Ik denk dat het uiteindelijk niet mogelijk zonder die bewijsmaatstaf ook aan de andere kant op dat niveau bij de toelating neer te leggen.

Het tweede punt dat ik nog kort wil aanstippen, betreft de ambtsberichten van de minister van Buitenlandse Zaken. Het ministerie is er vandaag niet bij. Zoals al eerder genoemd worden die door de IND getoetst. De onderliggende stukken bij zo'n ambtsbericht worden door de IND getoetst om te zien of de bronnen dat ambtsbericht met die conclusies kunnen dragen. Dat heet "een REK-check". Dat is iets wat vervolgens ook door de rechtbank en eventueel de Raad van State kan gebeuren. Dat is niet enkel theorie, want de praktijk leert dat rechtbanken en ook de Raad van State regelmatig die onderliggende stukken opvragen en bekijken. Zij toetsen dus echt of het ambtsbericht wordt gedragen door de onderliggende bronnen. Los van de kritiek die hier vandaag op geweest is, wil ik dus in ieder geval benoemen dat dit niet iets is wat ergens in een donker kamertje bij de IND getoetst wordt door een ambtenaar en verder niet meer in het proces zorgvuldig wordt gezien.

Dat zijn de twee punten die ik wil meegeven.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Tot slot in dit rondje is het woord aan de heer Stad, de coördinerend officier van justitie internationale misdrijven.

De heer **Stad**:

Dank u wel, voorzitter. Ook dank aan u en de leden van de commissie voor de uitnodiging. Ik heb maar één kort punt dat ik wil maken. Het is al een paar keer benoemd, zowel door de heer Hoogendoorn als mevrouw Wilson. Dat ziet eigenlijk op het feit dat een 1F-tegenwerping niet gelijkgesteld kan worden met een strafrechtelijke verdenking. Dat wil ik met een kort voorbeeld wat duidelijker toelichten. We zeggen namelijk dat het twee verschillende werelden zijn, maar waar zit het 'm dan precies in? Het zou

kunnen zijn dat een 1F-tegenwerping gebaseerd is op het feit dat iemand werkzaam of betrokken is geweest bij een geheime dienst in een land met een totalitair regime dat een geschiedenis heeft met het schenden van internationale mensenrechten. Dat kan een 1F-tegenwerping in theorie onderbouwen en leiden tot een besluit daartoe.

Maar wat zegt het dan over de strafrechtelijke verdenking? Daarbij moeten we ervan uitgaan dat er feiten en omstandigheden zijn die een redelijk vermoeden maken dat iemand zich schuldig heeft gemaakt aan een strafbaar feit. Het moet dan dus echt gaan om de handelingen van iemand, of juist het nalaten, en eigenlijk moeten we ook weten om wat voor strafbaar feit het gaat. Als iemand werkzaam is geweest bij een geheime dienst, kunnen we niet zeggen dat we dan maar alle feiten uit de Wet internationale misdrijven daaronder hangen. We moeten dat echt concreet hebben. Bij een 1F-tegenwerping kun je dus niet gelijk zeggen dat er een strafrechtelijke verdenking is. Dat houdt in dat er eigenlijk geen strafbaar feit is. Aangifte is dus eigenlijk niet mogelijk. Voor het opstarten van een strafrechtelijk onderzoek heb je echt een verdenking nodig, maar die heb je dan dus nog niet.

Een 1F-tegenwerping is wel interessante startinformatie, om het zo maar te zeggen. Die strafrechtelijke verdenking krijg je wel met andere informatie die bij politiesystemen al bekend is over een persoon of als iemand tien jaar later naar Nederland komt en zegt: ik ben door die en die persoon die bij die geheime dienst heeft gewerkt, gemarteld en gefolterd. Maar helemaal aan het begin van mijn voorbeeld was die verdenking er dus nog niet. Dat vind ik dus echt een belangrijk punt om nog te benoemen. Voor de rest staan de andere punten in de position paper. Ik denk dat er meer tijd voor de vragen behoort te resteren.

**De voorzitter:**

Ik dank u voor het meedenken met de voorzitter, maar ook voor uw inleiding. Ik moet de heer Brekelmans van de VVD en de heer Slootweg van het CDA verontschuldigen. Zij hadden namelijk andere bezigheden in de Kamer. Dat wil ik u even melden, zodat u hun afwezigheid begrijpt. We hebben wel nog de heer Ceder, mevrouw Podt en mevrouw Simons bij ons. Die hebben vast interessante vragen voor u. Zal ik deze keer eens bij mevrouw Simons beginnen?



Mevrouw **Sylvana Simons** (BIJ1):

Dat mag, voorzitter. Ik wil deze sprekers bedanken voor hun aanwezigheid vandaag. Het is ook moedig om in deze context uw kant van het verhaal hier te komen delen. Mijn eerste vraag gaat over hetgeen we vandaag al eerder gehoord hebben. Ik hoorde de heer Hoogendoorn namelijk zeggen dat het goed is om deze ervaringsverhalen te horen. Mijn eerste vraag is dan eigenlijk: hoe vaak hoort u die? Ik begrijp dat u niet op individuele casussen kan ingaan, maar hoe vaak hoort u die verhalen en wat is uw algemene reflectie daarop?

De **voorzitter**:

Meneer Hoogendoorn, u weet zelf tot hoever u kunt gaan. Gaat uw gang.

De heer **Hoogendoorn**:

Die verhalen ... Nu scheer ik ze wel allemaal over één kam en dat doet helemaal geen recht aan de sprekers. Maar persoonlijke verhalen over de betekenis van besluiten uit de migratieketen voor individuen hoor ik zeer frequent. Je leest die gelukkig frequent in de media, maar we proberen ook wel onze omgeving op te zoeken -- dat is niet altijd makkelijk -- om te kijken wat het beleid dat wij uitschrijven, in de praktijk betekent. Ik hoorde deze kant van dit vraagstuk hier dus niet voor het eerst. Over de vraag wat ik daarmee doe, kan ik zeggen dat ik dit vaak toets bij de collega's die met de uitvoering hiervan bezig zijn, om te kijken welke andere kant bij dit verhaal hoort. Los van de vraag of het precies is zoals iedereen het altijd ervaart, met meerdere kanten van het verhaal kom je vaak op een nieuwe realiteit. Maar is die nieuwe realiteit een uitkomst die bij het maken van het beleid een bewuste keuze is geweest, ook met de bespreking van misschien al vele jaren geleden hier in uw Kamer? Zo ja, dan is dat natuurlijk wel wat we uiteindelijk met z'n allen hebben afgesproken, ook al valt dat hard uit voor individuen. Of is dit een uitkomst die bij het opstellen van het beleid eigenlijk niemand voor ogen had en die ook nooit besproken is in dit huis en waarvan je zou zeggen, nog los van de vraag of ik dit een verantwoordelijke keuze vind, dat dit in ieder geval transparant teruggelegd moet worden bij bewindspersonen en uw Kamer om te toetsen of dit het beleid is waarvoor we willen staan?

Ik denk dat dat het is in het kort.

De **voorzitter**:

Heeft u een vervolgvraag?

Mevrouw **Sylvana Simons** (BIJ1):

Nee, maar ik zou ook graag van mevrouw Wilson willen horen in dezen.

Mevrouw **Wilson**:

Ik kijk daarvoor ook even naar mijn collega, meneer Van den Abeelen, die medewerker is van Unit 1F. Ik ben dat in het verleden ook geweest. Er zijn contactmomenten met de vreemdelingen aan wie 1F wordt tegengeworpen en ook met heel veel vreemdelingen aan wie 1F niet wordt tegengeworpen. Van de vele zaken en signalen die uiteindelijk worden behandeld, wordt in maar een beperkt aantal gevallen 1F tegengeworpen, want wij passen dat restrictief toe. Daarnaast is er bij deze gehoren, zoals wij ze noemen, of hoorzittingen wanneer het gaat om een andere procedure, de gelegenheid voor betrokkenen om alle omstandigheden naar voren te brengen. Dat kunnen dus ook omstandigheden zijn zoals de psychische gesteldheid of andere moeilijkheden die ervaren worden door een 1F-tegenwerping of anderszins. Dat zijn ook dingen die bijvoorbeeld in het kader van bepaalde toetsmomenten weer kunnen worden meegenomen. Het leidt alleen niet altijd tot de gewenste uitkomst voor de vreemdeling zelf.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Mevrouw Podt. Pardon; gaat uw gang, meneer Van den Abeelen.

De heer **Van den Abeelen**:

Mag ik nog iets toevoegen aan de woorden van collega Wilson? Het spreekt misschien voor zich, maar het is belangrijk om te benadrukken dat de taak van Unit 1F niet is om koste wat kost artikel 1F tegen te werpen, maar om te beoordelen of er een situatie is waarin we moeten aannemen dat er ernstige reden is om te veronderstellen dat iemand betrokken is geweest bij ernstige misdrijven. Wij moeten dat onderzoek doen. Als dat onderzoek tot de conclusie leidt dat het geen 1F wordt, is het ook een goed resultaat. Dat is prima. Ze zijn er dus niet op uit om koste wat kost artikel 1F tegen te werpen. Daarnaast kan ik zeggen dat je je er als medewerker gewoon bewust van bent wat de consequenties zijn van de afwijzing van asielaanvragen en de intrekking van een vergunning.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Mevrouw Podt.

Mevrouw **Podt** (D66):

Een aantal dingen die te maken hebben met de betrouwbaarheid van de ambtsberichten, zijn natuurlijk al genoemd. Misschien komen we daar zo meteen nog op. Ik was even heel benieuwd naar een vrij specifiek ding: de categorale uitsluiting. Ik kon dat voor mij niet helemaal rijmen met wat ook wordt gezegd: knowing and personal participation. In mijn hoofd zijn dat twee dingen die niet zo goed bij elkaar passen, met name omdat ik artikelen las over met name het ambtsbericht over de inlichtingendienst van Afghanistan. Door een aantal mensen die wij zo meteen nog gaan spreken, wordt gezegd: daar staan toch wel een aantal dingen in die niet helemaal leken te kloppen. Hoe werkt het dan met zo'n categorale uitsluiting waarbij je dan toch een vrij boude uitspraak doet over een hele groep mensen, gelinkt aan die zorgvuldigheid die u ook zo belangrijk vindt?

De **voorzitter**:

Ik zie mevrouw Wilson naar de microfoon reiken.

Mevrouw **Wilson**:

Allereerst wil ik zeggen dat in alle 1F-tegenwerpingen een individuele beoordeling plaatsvindt, ook in deze zaken. Ik wil ook even nuanceren dat er geen sprake is van een categoriale tegenwerping van artikel 1F, maar dat er sprake is van een prima-facieomkering van de bewijslast. Normaal gesproken heeft de Staat -- de IND in dezen -- de bewijslast om aan te tonen dat sprake is van ernstige redenen om "te veronderstellen dat". Van een aantal organisaties is er zo veel informatie bekend over het vredegeïmiteerde doel dat zij hadden en de werkwijzen die zij erop nahielden, dat op grond van de informatie van het ministerie van Buitenlandse Zaken destijds door de minister is bepaald dat bij deze categorieën organisaties, voor mensen die een bepaalde positie hebben bekleed binnen die organisatie en die dus in verband kunnen worden gebracht met grove mensenrechtenschendingen, de bewijslast niet langer ligt bij de Staat maar dat we op grond van die informatie in de regel een "knowing and personal participation" aannemen. In de regel kan in een dergelijke zaak 1F dus worden tegengeworpen.

De individuele beoordeling die dan plaatsvindt door de Unit 1F is om te kijken of de betrokken vreemdeling binnen dat profiel past, dus of hij op die positie werkzaam is geweest en daardoor in verband kan worden gebracht met de modus operandus van die bepaalde organisatie. Voor twee landen is er op dit moment in het landgebonden asielbeleid in de Vreemdelingencirculaire een prima-facieomkering van de bewijslast aangenomen. Dat is ten aanzien van officieren en onderofficieren van de KhaD/WAD in Afghanistan en van bepaalde functionarissen van de Hezb-i-Wahdat en de Sarandoi, eveneens in Afghanistan. Ten aanzien van Irak gaat het om hoofden van de verschillende veiligheidsdiensten en daarnaast om officieren van de speciale veiligheidsdienst ten tijde van het regime van Saddam Hoessein.

Mevrouw **Podt** (D66):

Dank voor de uitgebreide en duidelijke beantwoording. Dat helpt zeker. Ik was nog wel even benieuwd naar het volgende. Als ik mijn boekje te buiten ga, hoor ik dat ook graag. Kunt u wel iets zeggen over de kritiek op dat KhaD/WAD-bericht? Daarover hoorde ik veel dat dat toch wel lastig was.

Mevrouw **Wilson**:

Dat kan inderdaad. Er is inderdaad vanuit verschillende hoeken kritiek geweest -- en nog steeds -- op het KhaD/WAD-ambtsbericht. De hoogste rechter heeft meermaals geoordeeld dat het ambtsbericht door de onderliggende stukken kan worden gedragen. Daartoe hebben de rechters ook inzage gehad in alle onderliggende stukken via de geheimhoudingskamer, in een speciale procedure waarin ze wel konden worden ingezien. Telkenmale is bevestigd dat het ambtsbericht en de conclusies die daaruit voortkomen, door de onderliggende stukken worden gedragen.

De **voorzitter**:

Ik geloof dat meneer Hoogendoorn daar iets aan wil toevoegen.

De heer **Hoogendoorn**:

Ja, een hele kleine toevoeging. Niet alleen rechters hebben de onderliggende stukken van dit ambtsbericht gezien, maar op twee momenten -- uit het hoofd zeg ik 2010 en 2014 -- heeft ook uw Kamer de mogelijkheid gehad om de onderliggende stukken van het ambtsbericht in te zien. Enkele leden van uw Kamer hebben toen ook van die mogelijkheid gebruikgemaakt.

---

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.

Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan kijk ik naar de heer Ceder.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Dank u wel. Dank u voor deze toelichting. Ik heb net aangegeven dat de gedachtegang bij de toepassing van artikel 1F an sich heel begrijpelijk is. We moeten dat ook willen: straffeloosheid van oorlogsmisdadigers moet worden voorkomen. Ik heb eerder wel de vraag opgeworpen of er wel sprake is van een eerlijk proces en of de gevolgen de weging wel kunnen doorstaan, dus hoe je daarmee omgaat. Ik heb een paar vragen; ik zal er alvast één stellen. We hebben net een geval gehoord. U hoeft niet over individuele gevallen te spreken, maar wat gebeurt er op het moment dat iemand is uitgeprocedeerd en een 1F-status heeft, maar artikel 3 EVRM wordt tegengeworpen? Betekent dit dat die persoon eigenlijk in Nederland zou moeten blijven? De persoon heeft een inreisverbod en mag niet terug naar het land van herkomst, maar mag ook niet legaal in Nederland blijven. Is het een uitkomst dat zo'n persoon wel in Nederland is en nergens heen kan, maar op papier niet bestaat of zou mogen bestaan? Als dat niet zo is, hoor ik graag welke wegen er nog zijn voor zo'n persoon. Als dat de uitkomst is, vraag ik me af of dit destijds een blinde vlek van de politiek is geweest of dat dit gewoon de doordachte conclusie is geweest, dus dat we accepteren dat er zulke mensen in Nederland zijn en dat we het daarmee zullen moeten doen. Ik weet niet aan wie ik deze vraag moet stellen.

De **voorzitter**:

We beginnen bij de heer Hoogendoorn.

De heer **Hoogendoorn**:

Het eerlijke en korte antwoord is: ja, dit is ongeveer wel wat dan vaak de praktijk is in de gevallen dat een 1F-tegenwerping samengaat met een 3 EVRM-beletsel. Dat is zeker niet altijd het geval; er zijn ook veel zaken waarin een 1F-beletsel niet samengaat met een 3 EVRM-belemmering. Dan kan vertrek -- eventueel een gedwongen vertrek of uitlevering, maar dat ligt niet aan onze kant -- aan de orde zijn. Maar er zijn meerdere zaken waarin die samenloop er is. Dan mogen wij mensen vanwege het 3 EVRM-beletsel niet gedwongen uitzetten naar het land van herkomst. Wat er dan wel gebeurt, is dat de IND periodiek toetst of het 3 EVRM-beletsel er nog wel is. Dat kan door de tijd heen ook wegvallen door regimeveranderingen. Dan kan ik me voorstellen dat mensen heel erg het gevoel hebben tussen wal en

---

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.

Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

schip te zitten: "Ik mag hier niet zijn, maar jullie mogen mij niet uitzetten. Ik voel me niet veilig in mijn land van herkomst. Daar heb ik blijkbaar een punt, want dat is jullie beoordeling ook. Waar moet ik heen?" Is dit een blinde vlek geweest? Nee, uitdrukkelijk niet. Dit heeft in het verleden tot heel veel debat geleid bij de totstandkoming van dit beleid en is ook reden geweest voor bijvoorbeeld het tienjarenbeleid dat er als een soort vangnet achter zit en de proportionaliteitstoets als vangnet daarachter. Voor de meest extreme gevallen is er dus een soort vangnet gekomen, maar alleen in uitzonderlijke situaties. Verder is dus heel bewust de afweging gemaakt dat dit een situatie is die kan ontstaan.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Ik heb daar een vervolgvraag op. Als in een land waarvan de IND vreest dat er gemarteld wordt, het regime niet verandert, ook niet na tien jaar, dan is de conclusie dat iemand ongedocumenteerd in Nederland zal sterven zonder dat er uitzicht is. Kan dat in sommige gevallen de conclusie zijn als er in het land van herkomst geen regimeverandering plaatsvindt waarvan de IND zegt: nu kan de persoon teruggestuurd worden?

De heer **Hoogendoorn**:

Ja.

Mevrouw **Wilson**:

Ik wilde nog even nuanceren dat er wel nog een vertrekplicht rust op betrokkene, ook indien betrokkene dus inderdaad niet naar het land van herkomst kan terugkeren.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Waaraan ik toevoeg dat er wel een inreisverbod is.

Mevrouw **Wilson**:

Voor Europa, ja. Ik weet niet of het daarnaast nog handig is om ook wat te vertellen over de duurzaamheidstoets en de proportionaliteitstoets?

De **voorzitter**:

Dat wordt op prijs gesteld. Gaat uw gang.

Mevrouw **Wilson**:

Wil jij daar iets over zeggen, Maarten?

De heer **Van den Abeelen**:

Dat is dus de situatie die u schetste. Iemand is in Nederland en krijgt geen verblijfsvergunning omdat artikel 1F van toepassing is. Anderzijds kan hij niet terug naar het land van herkomst omdat artikel 3 EVRM van toepassing is. Als die situatie zich tien jaar blijft voordoen, kan de vreemdeling vragen om te kijken of het nog proportioneel is dat aan hem nog steeds een verblijfsvergunning wordt onthouden. De eerste stap is dus die tien jaar. Er moeten tien jaren gepasseerd zijn en pas dan is er een mogelijkheid om te kijken of er misschien buitengewone omstandigheden zijn die maken dat we hem, niettegenstaande het feit dat artikel 1F op hem van toepassing is, toch een verblijfsvergunning gaan verlenen. Na die tien jaar, dus na de duurzaamheidstoets, komt dan de proportionaliteitstoets. Dat zijn dus twee afzonderlijke dingen. Er moet aan allebei worden voldaan. Bij de proportionaliteitstoets gaat het echt om uitzonderlijke omstandigheden. De 1F moet zich echt qua omstandigheden onderscheiden van al die andere 1F's die mogelijk erin in dezelfde situatie zitten, bijvoorbeeld door medische problematiek of problematiek met gezinsleden. Aan dergelijke zaken moeten we dan denken.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Ik ga even naar een ander punt. Een zorg die regelmatig terugkomt, ook bij advocaten, is: bij het recht op een eerlijk proces mag je ook kennisnemen van bewijsstukken die ten laste worden gelegd en je daar ook tegen verweren, maar er wordt wel heel veel zwartgelakt. Ik snap uiteraard dat dat belangrijk is om veiligheidsredenen en om bepaalde andere zaken te waarborgen. Kunt u daarop ingaan? Wij horen dat het merendeel van de bewijslast zwartgelakt wordt en het dus heel moeilijk is om je daar als persoon dan wel als advocaat tegen te verweren. Er wordt ook gesteld dat dat in strijd is met datgene wat bij een eerlijk proces mag worden verwacht. Ik vraag me af hoe jullie daarnaar kijken. Ik vraag me ook af of er niet meer gelakt zou kunnen worden. Dat zou een advocaat helpen om deugdelijk tegenbewijs te kunnen leveren.

Mevrouw **Wilson**:

De gelakte stukken zullen doorgaans worden geleverd wanneer er sprake is van een individueel ambtsbericht. De beslismedewerkers van de Unit 1F hebben dezelfde informatiepositie. Zij hebben ook geen kennis van de onderliggende stukken. Het individueel ambtsbericht van het ministerie van Buitenlandse Zaken mag op grond van vaste jurisprudentie van de Afdeling

---

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.

Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

bestuursrechtspraak van de Raad van State worden beschouwd als een deskundigenadvies. Dat geldt als een van de sterkste onderzoeksmiddelen die de IND ter beschikking heeft om onderzoek te doen naar mogelijke betrokkenheid bij internationale misdrijven. Zoals mijn collega Hoogendoorn al zei, vindt er wel een REK-check plaats. Dan vergewist een andere afdeling van de IND zich ervan of het ambtsbericht zorgvuldig tot stand is gekomen en of de conclusies kunnen worden gedragen door het ambtsbericht. Dat zijn verder gescheiden afdelingen. Het beginsel van equality of arms is juist dat de beslismedewerker geen kennis heeft van de onderliggende stukken, net zoals de vreemdeling.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Dank voor de uitleg. Ik begrijp alleen nog steeds niet waarom er zo veel zwartgelakt moet worden. Ik snap de procedure en ik snap ook dat de beslismedewerker een even zwartgelakt stuk krijgt. Maar wat is de reden dat er zo veel zwartgelakt moet worden? Is ooit overwogen om dat wat minder te doen? Zou u daar wat over kunnen zeggen?

Mevrouw **Wilson**:

Helaas kan ik daar niks over zeggen, omdat dat bij het ministerie van Buitenlandse Zaken ligt. Wat ik verder wel wil zeggen, is dat in zaken waarin geen individueel ambtsbericht wordt gevraagd of wordt overgelegd, er heel helder wordt uiteengezet, in een voornemen aan een betrokkene aan wie 1F wordt tegengeworpen, op grond van welke informatie en welke redenen artikel 1F wordt tegengeworpen. Betrokkene kan daar ook weer verweer tegen inbrengen. Daarna volgt pas een beschikking waartegen vervolgens beroep kan worden ingesteld. Ik benadruk nogmaals dat als het in een procedure waarbij een individueel ambtsbericht speelt tot een beroepsfase komt, de rechter de stukken kan inzien.

De **voorzitter**:

Uw laatste ... Nou, we hebben nog tijd. Gaat u dus uw gang, meneer Ceder.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Ik heb nog heel veel vragen, maar ik laat het dan bij één, aan de heer Hoogendoorn. U gaf net aan: we moeten het vandaag allemaal aanhoren en we moeten het misschien meenemen. Ik had de indruk dat u ook wel ruimte voor verbetering ziet. Ik weet niet of dat een terechte constatering is, maar ik zou als medewetgever de IND graag willen helpen als dat nodig is door te

---

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.

Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.



kijken of de onderliggende wetgeving dan wel de vereisten waarmee de IND moet werken, kunnen worden verbeterd. Mijn vraag aan u is dus of u mogelijke verbeteringen ziet. We zijn in de hele uitvoering bezig met verbeteringen, de menselijke maat en maatwerk. De IND is ook een uitvoeringsorganisatie. Ziet u verbeterpunten waarmee wij als politiek ook iets zouden kunnen doen?

De heer **Hoogendoorn**:

Als we het even houden op het onderwerp van vandaag, het 1F-stuk, zeg ik: nee, ik heb dan niet meteen verbeteringen voor ogen. Dat bedoelde ik daarmee dus ook niet te zeggen. In die zin is dat voorbarig. Maar als mensen zo moedig zijn om hier persoonlijke verhalen te vertellen en kritiek te hebben op wat hier in hun beleving is gebeurd, zou het toch gek zijn als ik niet het voornemen had om dat eerst eens mee te nemen en te kijken of wij daar nog lessen uit kunnen trekken. Daar zit voor mij niet de aanname in dat ik die nu al heb of zo, maar ik vind wel dat we echt het gesprek aan moeten over de vraag of datgene wat we gehoord hebben, ons alsnog verbeterpunten oplevert.

De **voorzitter**:

Ik ga nog even naar mevrouw Podt. Ik zie dat mevrouw Simons nog een vraag heeft, dan kom ik zo bij u, maar eerst mevrouw Podt.

Mevrouw **Podt** (D66):

Ik heb er nog twee, als dat mag. Het ging net al even over het feit dat het een bestuurlijke bewijslast is. Er werd gerefereerd aan het asielproces. Er is gevoelsmatig voor mij nog wel een verschil tussen het niet toekennen van een verblijfsvergunning en het afnemen van de Nederlandse nationaliteit. Dat laatste voelt voor mij zwaarder. Wordt dat in het proces ook meegewogen? Licht de bewijslast daarbij hoger of wordt de afweging op een andere manier gemaakt?

De heer **Van den Abeelen**:

Als het gaat om de vaststelling of artikel 1F van toepassing is, dan is dat niet anders bij het intrekken van een verblijfsvergunning of van het Nederlanderschap. Er vindt wel altijd een belangenafweging plaats tussen enerzijds het belang van handhaving en tegenwerping van artikel 1F en anderzijds het belang van de vreemdeling om verblijfsrecht in Nederland te houden.

Mevrouw **Wilson**:

En als ik daarop mag aanvullen: het moet dan dus gaan om nieuwe informatie die aan de orde komt, op grond waarvan je een vergunning of het Nederlanderschap intrekt. In principe ga je dan ook terug naar een herstel van de eerdere situatie, omdat we als die informatie bekend was geweest ten tijde van de vergunningverlening of de verkrijging van het Nederlanderschap, niet tot die beslissing zouden zijn gekomen. Bij de vraag om informatie bij de procedure tot verkrijging van verblijf of van het Nederlanderschap, is dit verzwegen of achtergehouden.

Mevrouw **Podt** (D66):

En dan nog een laatste, korte vraag, die ook veel is opgekomen, naar de politieke inmenging. In hoeverre wordt daar rekening mee gehouden bij het opstellen van de berichten en in de afweging? In veel van de landen waar we over spreken, is dit toch best een ding, kan ik me voorstellen.

Mevrouw **Wilson**:

Er wordt inderdaad, zoals we net aangaven, bij het weigeren dan wel intrekken van een verblijfsvergunning asiel een toets uitgevoerd op artikel 3 EVRM. Daarbij wordt gekeken of het voor de vreemdeling veilig is om terug te keren naar het land van herkomst. Bij het intrekken van het Nederlanderschap gaat dat iets anders, omdat eerst het Nederlanderschap dient te worden ingetrokken en in veel gevallen op dat moment de asielvergunning herleeft. In die procedure is toetsing op artikel 3 EVRM dan nog niet aan de orde, maar als later de asielvergunning wordt ingetrokken, dan vindt die toetsing plaats.

Mevrouw **Podt** (D66):

Excuus, ik heb me niet duidelijk uitgedrukt. Ik probeerde het volgende te vragen. Bijvoorbeeld in het geval van Rwanda zijn de politieke verschillen heel groot en is er sprake van een regime waar het een en ander op aan te merken valt, dat bewezen probeert invloed uit te oefenen in andere landen. Dan kan ik mij voorstellen dat dat invloed heeft op de manier waarop de bronnen worden gebruikt en waarop zo'n ambtsbericht wordt samengesteld. Daar refereerde ik met mijn vraag aan en niet zozeer aan het feit dat de tegenwerping er al is.

De heer **Hoogendoorn**:

Dat vraagstuk ligt, denk ik, primair bij het ministerie van Buitenlandse

---

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.

Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

Zaken. Dat is natuurlijk het ministerie dat de ambtsberichten opstelt, ook de individuele ambtsberichten. Bij het zoeken naar manieren om het ambtsbericht tot stand te laten komen, worden regelmatig vertrouwenspersonen ingezet. Die ambtenaren zijn zich bij uitstek bewust van dat soort gevoeligheden in die herkomstlanden. Zij zullen natuurlijk zorgen dat zij vertrouwenspersonen kiezen waarbij die politieke beïnvloeding niet aan de orde is. Dat zal niet altijd makkelijk zijn, maar dat is bij uitstek wat het ministerie van Buitenlandse Zaken doet. Binnen de mogelijkheden zal de IND dat betrekken bij die zogeheten REK-check, als zij zich vergewissen van de juistheid van de totstandkoming van het ambtsbericht, maar primair zal het ministerie van Buitenlandse Zaken hier aandacht voor hebben.

De **voorzitter**:

Mevrouw Simons had nog een vraag.

Mevrouw **Sylvana Simons** (BIJ1):

Ja, voorzitter. Ik twijfel even aan wie ik deze het beste kan stellen. Ik heb mevrouw Eijkelhof nog niet gehoord. Misschien is deze vraag wel voor haar. Er zijn een aantal aanbevelingen gedaan door ervaringsdeskundigen. Die spreken bijvoorbeeld over de totstandkoming van de individuele ambtsberichten, de noodzaak van meer transparantie in de besluitvorming -- de heer Ceder had het daar ook al over -- en het betrekken van een derde, onafhankelijke partij waar zij op zouden kunnen leunen, als het gaat om de totstandkoming van besluitvorming en ambtsberichten. Ik ben benieuwd hoe de IND daarnaar kijkt. Hoe zou het voor de IND zijn of voelen als er nog een derde, onafhankelijke partij betrokken wordt bij de procedures zoals u die gewend bent uit te voeren?

De **voorzitter**:

Als u degene bent die het beste kan antwoorden, dan graag. Gaat uw gang, mevrouw Eijkelhof.

Mevrouw **Eijkelhof**:

Een lastige kwestie. Er is in mijn optiek een zeer zorgvuldige procedure waarin artikel 1F een rol heeft in het Nederlandse asielproces, niet alleen gebaseerd op het beleid waar we het vandaag grotendeels over hebben, maar met name gebaseerd op het Vluchtelingenverdrag, dat Nederland heeft geratificeerd. In mijn optiek ligt er echt een zorgvuldige procedure. Ik sta

---

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.

Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

voor het werk van mijn afdeling. Ik vind het lastig om nu concreet antwoord te geven op de vraag hoe we het zouden vinden, als ... De indrukken die we vandaag opdoen en de vragen die we krijgen, zullen we uiteraard ook intern meenemen, zeg ik, net als de heer Hoogendoorn.

De **voorzitter**:

Maar de vraag was of u ruimte ziet voor een derde partij.

Mevrouw **Eijkelhof**:

Daar durf ik op dit moment geen concreet antwoord op te geven.

De **voorzitter**:

Dan de heer Ceder; die heeft altijd nog wel een vraagje.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Ik heb genoeg vragen maar ik zal me tot een specifieke vraag beperken. Dan gaat het om een land waar inlichtingen worden ingewonnen. Er is zojuist aangegeven dat het vrij moeilijk denkbaar is dat de Nederlandse overheid in dergelijke landen, bijvoorbeeld Rwanda, personen heeft die onafhankelijk informatie voor berichten kunnen verzamelen, dat zij zonder enige vorm van inspraak te allen tijde onafhankelijke informatie kunnen doorsturen. Met inachtneming van de veiligheid zou ik willen vragen in hoeverre er iets gezegd kan worden over die personen in landen waar ik mij kan voorstellen dat het heel ingewikkeld is om tot onafhankelijke informatie te komen. Zou daar iets over gezegd kunnen worden? Daarover zijn heel veel vragen, niet alleen bij cliënten, maar ook bij advocaten.

De heer **Hoogendoorn**:

Ik vrees dat het antwoord is dat er niet meer over te zeggen is dan wat wij hebben kunnen zeggen, omdat dit deel echt bij het ministerie van Buitenlandse Zaken ligt. Ik kan me de vraag voorstellen, maar dat zou dan echt een vraag voor de minister van Buitenlandse Zaken zijn.

De **voorzitter**:

Dat is ook een helder antwoord. Ik kijk even of er nog vragen zijn bij de collega's. Ik kijk ook naar u. Zijn er nog vragen niet gesteld waarvan u gehoopt had dat die gesteld zouden worden, want daar had u een interessant antwoord op?

De heer **Hoogendoorn**:

Misschien mag ik nog een tegenvraag stellen die niet eens ter plekke beantwoord hoeft te worden. Op de vraag of je een derde partij een rol zou willen geven, denk ik dat de tegenvraag is: welke rol zou dat dan moeten zijn? De gefinancierde rechtsbijstand wordt ook verleend aan mensen aan de andere kant van een 1F-procedure, dus er is een advocaat als gemachtigde. Als daar nog een gemis is, denk ik dat het van belang is om eerst dat gemis te benoemen, om vervolgens te kijken hoe je dat het beste kunt invullen, en niet om een derde partij erbij te halen en vervolgens te gaan nadenken over wat die rol precies zou moeten zijn.

De **voorzitter**:

Dat roep weer een vraag op bij mevrouw Simons.

Mevrouw **Sylvana Simons** (BIJ1):

Nou, in ieder geval een antwoord, voorzitter. Ik heb begrepen dat de ervaringsdeskundigen die zojuist spraken, het specifiek hadden over de rol van een ngo, dus niet zozeer over extra rechtsbijstand maar over een organisatie waar zij op zouden kunnen leunen. Ik spreek nu namens hen en ik hoop dat ik het goed verwoord. Die zou toezien op de zuiverheid van de procedure. Ik kan me voorstellen dat de IND zegt dat hij gewoon heel netjes het beleid uitvoert en dat zo zuiver mogelijk doet. Dat is de intentie, daar gaan wij vanuit. Maar volgens mij is de ervaring vooral geweest dat zij het gevoel hadden dat het eigenlijk de overheid tegen hen is en dat zij geen partner hadden die ook met hen meedenkt, om even heel globaal te vertalen wat ik zojuist gehoord heb. Ik zie dat ik het niet helemaal goed doe, maar dat is ook een beetje ingewikkeld.

De **voorzitter**:

Laten we proberen om het even helder te krijgen. U mag het nog een keer zeggen. We proberen vandaag toch zo veel mogelijk duidelijkheid te krijgen. U heeft dat voorstel gedaan.

Mevrouw **Ndagijimana**:

Ja, dat was mijn aanbeveling; inderdaad een ngo die losstaat van de IND en die ook niet per se met ons is, maar die onafhankelijk is en die de onderliggende stukken van de vertrouwenspersoon kan controleren. De rechter controleert inderdaad onderliggende stukken, maar als het ambtsbericht zegt dat Rwanda in Zuid-Amerika ligt en als de onderliggende

---

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.

Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

stukken dat onderbouwen, dan ben je er ook. Het gaat echt om iemand die onafhankelijk is, die weet heeft van de Rwanda-context, over specifieke landen. Dat is het eigenlijk.

**De voorzitter:**

Helder. Misschien brengt u dat tot andere gedachten, maar waarschijnlijk zegt u weer dat het richting Buitenlandse Zaken gaat, vermoed ik zo.

**De heer Hoogendoorn:**

Nee, nee, niet noodzakelijk. Er is sowieso ruimte voor ngo's in en rond het proces. VluchtelingenWerk en vele andere ngo's zitten al tegen het proces aan. Ik geloof niet dat we specifieke ngo's hebben die zich het 1F-vraagstuk heel erg eigen gemaakt hebben. Het is ook wat lastig om als overheid hiervoor een ngo op te gaan richten. Er is ruimte voor ngo's om in die zin in dat gat te springen, als dat zo gevoeld wordt. Ik denk alleen wel dat we terughoudend moeten zijn als het erom gaat die ngo of welke partij dan ook een rol te geven bij de toetsing van de zorgvuldigheid. Daar hebben we toch de rechtspraak voor. Ik ben geneigd om daar ook in dit tijdsgewricht nog steeds niet lacherig over te doen, maar dat echt als een van de bakens van onze rechtsstaat te zien. Als het gaat om de opstelling van het ambtsbericht, dan hebben we het ministerie van Buitenlandse Zaken, waarvan we met z'n allen toch echt hopen dat die daar deskundig in zijn. Ik ben helemaal niet tegen een ngo die hier een rol in wil spelen, als die er zou zijn, maar wat mij betreft laten we wel de kaders in stand die we hebben als het gaat om de rechterlijke toetsing.

**De voorzitter:**

Dank u wel. Daarmee komt er een eind aan deze ronde. Ik dank ook u zeer hartelijk voor uw openhartigheid en het feit dat u hier hebt willen zijn. Ik zou u willen vragen om plaats te maken voor de derde ronde. En dan komen de deskundigen. Je zou zeggen dat we die al hebben gehad, maar er zijn er blijkbaar nog meer.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

### **Blok 3: Deskundigen**

Gesprek met:

- de heer Witteveen, voormalig onderzoeker van het Rwanda rechtssysteem
- mevrouw Buisman, advocaat in 1F-zaken en senior legal officer bij de VN
- de heer Brouwer, onderzoeker en publicist van 1F-ambtsberichten
- de heer Bolhuis, criminoloog aan de Vrije Universiteit met 1F als specialisatie

**De voorzitter:**

We hervatten de bijeenkomst en ik heet welkom: de heer Witteveen, voormalig onderzoeker van het Rwanda rechtssysteem, mevrouw Buisman, advocaat in 1F-zaken en senior legal officer bij de VN -- de Verenigde Naties dus -- de heer Brouwer, onderzoeker en publicist van 1F-ambtsberichten en de heer Bolhuis, criminoloog aan de Vrije Universiteit met 1F als specialisatie.

Van harte welkom. De leden heeft u al zien zitten. Die hoef ik niet meer aan u voor te stellen. Ik kan mij voorstellen dat u elk een korte inleiding geeft, als u daar op gerekend heeft. U heeft ook al stukken aangeleverd, sommigen van u althans. Die hebben we natuurlijk allemaal gezien, maar ik denk dat het voor anderen ook interessant is om de kern van uw inbreng goed te begrijpen. Mag ik als eerste aan u het woord geven, meneer Witteveen?

**De heer Witteveen:**

Dank u wel, voorzitter. Misschien moet ik de inleiding een beetje corrigeren: ik ben in zekere mate onderzoeker van het Rwandese rechtssysteem. Ik heb in 2014 en 2015 in het kader van een project van Buitenlandse Zaken in Rwanda gewoond en gewerkt. Ik was embedded, zoals dat heet, bij het Openbaar Ministerie en dan met name de unit in Rwanda die onderzoek doet en strafzaken van genocide vervolgt. Dat betrof met name de verdachten die vanuit het buitenland waren uitgezet of uitgeleverd. Ik kende Rwanda al wel een beetje, omdat ik jaren daarvoor vijf jaar rechter-commissaris voor oorlogsmisdrijven ben geweest hier in de rechtbank in Den Haag. In die hoedanigheid hadden we een aantal strafzaken tegen Rwandezen. Ik ben daar ook een keer of 25 geweest om getuigen te horen. Ik kende dus al heel veel van de problematiek, maar ik kende ook al veel van de mensen die daarbij betrokken zijn, omdat je hun medewerking dan nodig hebt. Ik wil dus

benadrukken dat ik toen niet namens het Nederlandse Openbaar Ministerie daar zat. Ik spreek vandaag ook niet namens het Openbaar Ministerie in Nederland. Ik heb met mijn collega nu, de heer Stad, die hier zo-even was, dat ook zo afgesproken.

Toen ik in Rwanda aankwam en begon, werd mij al snel gevraagd door de Rwandese collega's of ik bereid was om als deskundige een verklaring af te leggen in een uitleveringsprocedure die op dat moment gaande was in Londen. Het ging om vijf Rwandezers van wie de Rwandese regering had verzocht om hun uitlevering. Er liep een procedure en dat was al de tweede procedure, omdat een eerdere procedure niet tot een uitlevering had geleid. Ik heb gezegd: dat doe ik. En ik heb ook een stuk gemaakt. Maar voordat ik in Londen aankwam om daadwerkelijk te getuigen was er bijna een jaar voorbij. In dat jaar had ik natuurlijk heel veel gezien en meegemaakt. Ik denk dat ik mag zeggen dat ik in Rwanda op een unieke positie zat, omdat ik een van de weinigen ben, misschien wel de enige, die zo dicht tegen het werk daar aan zat; ik was embedded bij het Openbaar Ministerie. Ik was bij hun meetings aanwezig. Elke maandagochtend hadden ze een interne meeting. Daar was ik bij. Ik heb heel veel zittingen bijgewoond van zaken die op dat moment liepen. Maar ik heb met name heel veel informele achtergrondgesprekken gehouden met mensen van ministeries, lokale advocaten die daar werkzaam waren, met ngo's en met andere organisaties die in Rwanda actief zijn op dat gebied. Ik denk dus dat ik een uniek inkijkje heb gehad in wat daar gebeurde. Het werd mij na een paar maanden al wel duidelijk -- dat is uiteindelijk mijn oordeel ook geworden -- dat de rechtsgang in Rwanda, hoewel helemaal niet zo slecht, niet voldoet aan de eisen die gesteld moeten worden, omdat er daar geen eerlijk proces mogelijk is.

Voordat ik naar Londen ging heb ik een rapport geschreven. Dat heb ik bewust zo ingericht dat het met name gericht was tegen de gebrekkige verdediging en de gebreken die ik zag bij de advocatuur. Ik heb het allemaal opgeschreven en het zit ook in de stukken die ik heb aangeleverd. Maar uiteindelijk gaat het natuurlijk over de vraag: hoe komt het dat die advocaten niet goed functioneren? Ik kwam er al vrij snel achter door alle gesprekken die ik had en door wat ik zag en hoorde dat het in Rwanda, in ieder geval op het gebied de processen tegen genocideverdachten, eigenlijk niet goed mogelijk is om op een hele eerlijke manier aan berechting te doen. Dat is iets best wel gecompliceerds om hier allemaal uit te leggen, maar ik

---

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.

Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.



ben ervan overtuigd geraakt dat het te maken had met het feit dat er in Rwanda -- ik zeg het maar rondit -- een dictatuur is. Het is niet een vrij land. Er is daar een dictatuur. Uiteraard zijn er politieke dingen. Ik heb altijd ontkend dat genocideverdachten die uitgeleverd waren politieke verdachten werden. Dat geloof ik niet. Maar dat neemt niet weg dat het systeem wel zodanig is dat er volgens mij geen ruimte is voor een eerlijke berechting. Als je daar als Hutu binnenkomt en verdacht wordt van genocide, dan ben je volgens mij al veroordeeld bij binnenkomst. Ik geloof niet dat er een mogelijkheid is dat je vrijgesproken wordt. Ik heb een aantal vonnissen inmiddels gezien, want die zijn er. Ik vind dat je dat daarin ook heel goed terugziet. Uiteindelijk wordt iedereen gewoon veroordeeld en ik heb ernstige twijfels over de manier waarop dat dan gaat.

Je moet eigenlijk een beetje een bredere context analyseren over hoe Rwanda functioneert en hoe het hele genocideverhaal daar wordt gezien. Er is een heel duidelijk patroon en dat is dat de Rwandese overheid -- laten we zeggen: het regime van Kagame -- heel erg goed oppast dat het narratief dat er over de genocide is tot een hele hoge prijs wordt bewaakt. Ik kwam er al heel snel achter, omdat ik het altijd over "de genocide in Rwanda" of "de genocide" had toen ik dingen schreef. Maar ik werd constant gecorrigeerd: het was de genocide tegen de Tutsi's. Dat heeft betekenis. Het betekent eigenlijk dat je helemaal geen kritiek mocht hebben en niks mocht zeggen over alles wat Kagame en het RPF, het Tutsileger van destijds, gedaan hebben. Ik heb in processen gezien dat als Tutsislachtoffers getuigenverklaringen aflegden en de verdediging het waagde om te zeggen dat ze logen, dan werden ze allemaal keurig gecorrigeerd. Dat mocht je daar in de rechtszaal niet zeggen. Of wanneer de politie getuigen had beïnvloed of zodanig had bewerkt dat ze een verklaring, een verdediging, aflegden die stelde dat dat gebeurd was, dan werden ze ook gecorrigeerd. Dat soort dingen mocht je allemaal niet zeggen.

Je merkte dus heel duidelijk dat dat narratief bewaakt werd. U kunt dat ook, als u daar tijd voor zou hebben, allemaal nalezen in de memoires van Carla del Ponte, de voormalige chief prosecutor van het Rwandatribunaal. Zij heeft daar een apart hoofdstuk aan gewijd waarin zij zegt: wij wilden eigenlijk beide kanten onderzoeken, maar dat is ons onmogelijk gemaakt. Het hoofdstuk eindigt dan ook met het feit dat zij bij Kagame was en te horen kreeg: als je dat doet, kom je er hier nooit meer in. Dat was niet mogelijk. Een paar jaar geleden is er een boek verschenen van een Canadese

---

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.

Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

journaliste, Judi Rever. Het boek heet *In Praise of Blood*. Daarin beschrijft zij het jarenlange onderzoek dat ze gedaan heeft over hoe het regime niet alleen met politieke tegenstanders omgaat, maar ook met het hele genocideverhaal. Daarin komt een lang hoofdstuk naar voren over iets wat ik tot dat moment nog helemaal niet wist: dat het Rwandatribunaal al in die eerste jaren een soort geheim onderzoek had lopen tegen het Tutsileger, het RPF, waarbij bewijzen zijn verzameld van oorlogsmisdrijven die Kagame en zijn troepen zouden hebben gepleegd. Dat is mede door internationale druk om zeep geholpen en is in de lade verdwenen. Maar de memo daarover bestaat kennelijk nog.

Een ander fenomeen waarmee ik daar kennis heb gemaakt, en dat ik in de jaren daarna nog een tijd heb gevolgd, is de zogenaamde genocideontkenning. Er is daar een wet die dat strafbaar stelt, maar die wordt met name heel veel gebruikt tegen mensen die welke nuance dan ook willen aanbrengen in het genocideverhaal. Dat gebeurt als mensen bijvoorbeeld zeggen: in de genocide zijn niet zo veel mensen vermoord maar dat zijn er minder geweest. Of dat gebeurt als mensen zeggen: er moet ook aandacht komen voor de Hutu's die om het leven zijn gekomen. Die mensen worden dan gearresteerd en vervolgd. Als u googelt, dan vindt u dat. Ik deed dat vanmorgen en zag dat er zelfs vorige week nog twee mensen zijn gearresteerd in Rwanda, omdat ze het kennelijk gewaagd hadden om te zeggen dat de genocide gericht was tegen de Rwandezen. Zoals ik net heb uitgelegd, is het niet heel verstandig om dat in Rwanda in het openbaar te zeggen. Die mensen zijn dus gearresteerd. Ik heb dat van een perspublicatie, dus ik ken de details verder niet.

Wat mij verder opgevallen is ...

De **voorzitter**:

Kunt u naar een afronding gaan? Het is heel interessant, maar er zitten nog drie mensen die ook graag iets willen vertellen.

De heer **Witteveen**:

Ja, sorry, ik snap het. Het laatste wat ik wil zeggen is dat er in Rwanda ook organisaties bezig zijn. Zo is er de CNLG, een overheidsinstantie, een soort nationale commissie in het gevecht tegen de genocide. Toen ik mijn verklaring in Engeland had afgelegd en daarna niet meer in Rwanda was, heb ik gehoord van een Amerikaanse professor, die één keer in het jaar

---

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.

Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

daarnaartoe ging, dat ze daar op bezoek was en dat mijn naam daar rondging. Ze waarschuwde me om in ieder geval nu niet naar Rwanda toe te gaan. Er is ook een belangenorganisatie van burgers over de genocide, Ibuka. Die zijn buitengewoon fel en bewaken dat het narratief zo zal blijven.

Kortom, ik heb daar veel gehoord en gezien. Nogmaals, er zijn vele details. Een aantal daarvan heb ik in ieder geval in die rapporten opgeschreven, omdat ik het zelf vastgelegd wilde hebben. Er is angst bij advocaten. Zij zeggen tegen me: als ik deze zaken doe, verlies ik mijn clientèle; economisch heeft dat een gevolg. Al dat soort dingen hebben bij mij tot de conclusie geleid dat het niet verstandig is om mensen uit te leveren aan Rwanda. Ik ben zeker tegen straffeloosheid, maar we kunnen ze in Nederland vervolgen en dat zou, denk ik, een veel betere optie zijn.

Daar laat ik het bij.

De **voorzitter**:

Ik dank u zeer. Dan kom ik bij mevrouw Buisman.

Mevrouw **Buisman**:

Dank u wel. Ook dank voor deze hoorzitting. Heel belangrijk dat hier aandacht aan wordt geschonken. Ik heb sinds 1999 met Rwanda te maken. Ik heb ook heel lang bij het Rwandatribunaal gewerkt. Ik ben heel vaak in Rwanda geweest, maar net als de heer Witteveen ben ik nu ook niet meer welkom.

Toen ik in Nederland aankwam, begon ik in eerste instantie heel hoopvol met deze 1F-zaken. Ik had verschillende rapportjes over 1F, individuele ambtsberichten, voor me en dacht: deze zaken zijn te winnen, want bij elk aspect is er tegenbewijs. Ik heb in weinig zaken zo veel tegenbewijs gezien, met name omdat heel veel van die thema's bij het Rwandatribunaal al uitgebreid aan bod zijn gekomen. Nou gaat het over het algemeen over Rwandezes, maar we hebben al gehoord dat het ook over Nederlanders gaat, die hier al zitten en al meerdere malen door de molen zijn gegaan. Ze moeten elke keer weer een 1F-toets doorstaan. Die hebben ze al meerdere malen doorstaan. Vroeger werd er nog weleens een individueel ambtsbericht opgesteld waaruit bleek dat iemand níet schuldig zou zijn aan genocide, maar op een gegeven moment zijn er afspraken gemaakt met Rwanda om het nog eens te bekijken, omdat er hier wel oorlogsmisdadigers zouden zijn.

---

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.

Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

Toen zijn ze die mensen weer gaan screenen. Wat betekent dat screenen? Als een individueel ambtsbericht niet aantoon -- dat is ook gebeurd -- dat iemand zich schuldig zou hebben gemaakt, gaan ze het nogmaals onderzoeken, tot ze wél een rapport hebben.

Ik hoorde net van de IND en van Justitie dat ze niet koste wat kost iemand een 1F-stempel willen geven. Ik weet het ook van Afghanistan. Daar heb ik zelf geen ervaring mee, maar ik heb dat wel van mijn collega's gehoord. Bij Rwanda krijgen wij dat gevoel helemaal niet: het voelt echt alsof je deze zaken gewoon niet kan winnen. Want wat gebeurt er? Je krijgt dat ambtsbericht. Ik heb van de IND gehoord dat de lat heel hoog ligt: zij moeten het bewijzen. Maar in realiteit is de bewijslast volledig omgekeerd. Een individueel ambtsbericht is alleen een samenvatting van een anonieme onderzoeker die anonieme bronnen gebruikt. We weten niet hoeveel bronnen zijn gehanteerd. Los van de namen hebben we ook helemaal geen informatie: hebben ze het van horen zeggen, hebben ze kennis van deze mensen, hebben ze dit gehoord, wat is hun relatie met het regime? Dat zijn wel belangrijke aspecten. Ik hoorde eerder dat de veiligheid heel belangrijk is, maar je kan heel veel andere informatie wél weggeven en dat wordt ook niet gedaan. Niet alleen wij, de betrokkenen en de advocaten, maar ook de mensen van de IND hebben die informatie niet. Ook degene die de REK-check doet, weet niet wie die mensen zijn en wat hun verklaringen zijn, want er zijn geen bandopnames en geen getuigenverklaringen. Het is puur een samenvatting, waarbij ook nog eens dingen helemaal zijn weggelakt. Dat noemt men hier in dit land een ambtsbericht, een deskundig bericht.

Daarna moeten wij aantonen dat het niet waar is. Daar gaat het dan mis, want alles wat je indient, wordt afgewezen. Dat gaat van deskundigenrapporten tot getuigenverklaringen. In één zaak die nu speelt -- die persoon zit inmiddels al ruim anderhalf jaar in detentie, want die willen ze uitzetten naar Rwanda -- ging het om thema's die in het Rwandatribunaal al aan bod waren gekomen. Dan gaat het echt om miljoenen dossiers. Er zijn al 2 miljoen mensen berecht voor genocide. Er is dus al heel veel bekend over Rwanda. Hij zou volgens de media een militie hebben opgezet, maar er heeft bij het Rwandatribunaal een proces van tien jaar plaatsgevonden en zijn naam komt nergens voor. Wat mij betreft is dat toch een aanknopingspunt voor twijfel, maar dat wordt allemaal afgewezen. Dit is één heel goed voorbeeld.

Nogmaals, we hoorden van de IND dat de lat hoog ligt. Als wij onze verklaring indienen, wordt die standaard afgewezen, omdat die niet objectief genoeg zou zijn of omdat ze niet alle kennis hebben van alle activiteiten van één persoon tussen 1990 en 1994. Dat heeft niemand en als iemand die al heeft, dan is het misschien zijn familie, en hun verklaring wordt ook afgewezen omdat die niet objectief zou zijn. Ik heb zelf meerdere malen aan de IND gevraagd of zij dan mensen kunnen verhoren, want die zitten ook in Europa. Heel veel mensen zijn vertrokken. Die horen dus sowieso niet bij dat onderzoek in Rwanda. Heel veel belastende verklaringen kan je in Rwanda dus niet krijgen. Je hebt dus sowieso een eenzijdig beeld. Maar dat willen ze allemaal niet, want ze hebben dat deskundigenrapport. Dat hebben wij gedaan en dan wordt het afgewezen. Het voelt echt alsof we tegen een muur aan het boksen zijn.

Er zijn heel veel voorbeelden en eerder hebben we alle verhalen al gehoord, maar ik zal één concreet voorbeeld geven. Er zou een militie zijn opgezet door mijn cliënt in 1990 of 1991. Al die jaren zou hij die gefinancierd, ondersteund en geleid hebben. Wij hebben allerlei documenten van het Rwandatribunaal over diezelfde militie. Er is iemand voor veroordeeld in Rwanda en er zijn officiële notulen waarin staat dat die militie pas in 1994 is opgezet tijdens de genocide door de militairen. De naam van mijn cliënt komt nergens in voor. Dat werd allemaal afgewezen vanwege gebrek aan authenticiteit. Nou, in een andere zaak zijn diezelfde documenten door de IND aangevoerd en daar hebben ze juist het argument gebruikt dat die documenten in die zaak aantonen dat de desbetreffende persoon schuldig is. Dat zijn dezelfde notulen. Daar hebben we natuurlijk een herzieningsverzoek voor opgesteld. Maar zover gaat het dus. Er zijn nog talloze andere voorbeelden, maar ik wil vooral horen wat u hierover te vragen heeft.

Ten slotte. Er is weleens gevraagd naar verbetering. Ik denk dat er zeker verbeterpunten zijn. Ik denk dat het veel minder anoniem hoeft, zeker in een land dat net door de heer Witteveen heel goed is omschreven als een politiestaat. Het is een politiestaat en daar moeten we rekening mee houden. De kans dat een anonieme onderzoeker onafhankelijk onderzoek kan doen, wordt betwist, en met goede redenen. Maar het gaat ook om een eerlijk proces, waarin je in ieder geval gehoord wordt als betrokkene.

Nog een laatste punt. We weten dat het geen strafrecht is. Dat wordt ook elke keer weer gezegd: het is geen strafrecht. Maar dan hoeft je niet alle

waarborgen overhoop te halen. Er zijn gewoon geen waarborgen, terwijl in het bestuursrecht in theorie ook waarborgen bestaan. Maar daar hebben we in de realiteit echt niks van gemerkt. Ik denk dus dat er heel veel ruimte voor verbetering is. Het gaat er dan niet per definitie om om het hele artikel af te schaffen, maar het is geen vermoeden, het zijn ernstige redenen. Daar gaat het mis bij mij.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Ik dank u. Dan kom ik bij meneer Brouwer.

De heer **Brouwer**:

Dank u wel, meneer de voorzitter. Ik heb een praatje van twee minuten voorbereid.

De **voorzitter**:

Dat is fijn, dat is fijn. Daar word ik heel blij van.

De heer **Brouwer**:

Maar ik begreep dat u ook wil dat ik een beetje vertel over wat ik schriftelijk heb ingediend.

De **voorzitter**:

Nou, als dat allerlei nieuwe informatie oplevert, doet u dat gerust. We willen graag vragen stellen, maar we hebben eerst uw inleiding nodig.

De heer **Brouwer**:

Wellicht komt er van de tribune later dan ook nog wat.

De **voorzitter**:

Dat is ook zo. Zeker, zeker. Maar ik wil wel graag dat de commissie nog voor vijven de ruimte heeft om vragen te stellen. Maar dat gaat wel lukken.

De heer **Brouwer**:

Jawel. Dan houd ik het bij die tweeënhalve minuut; het is dus tweeënhalve minuut.

De **voorzitter**:

Gaat uw gang.

De heer **Brouwer**:

Dank u wel voor de uitnodiging. Ik kan me voorstellen dat mijn schriftelijke bijdrage u een beetje rauw op het dak gevallen is. Ik moet eerst vooropstellen dat ook ik natuurlijk vind dat oorlogsmisdadigers geen recht hebben op asiel en dat zij gestraft moeten worden. Maar we weten ook allemaal dat beschuldigd worden niet hetzelfde is als schuldig zijn. Kijk maar naar Julio Poch en naar de slachtoffers van de toeslagenaffaire. We maken allemaal fouten -- laat dat duidelijk zijn -- maar het gaat erom dat de fout, als het eenmaal duidelijk is dat het een fout is, erkend wordt en dat zo goed mogelijk geprobeerd wordt die fout te herstellen. Als die fout niet erkend wordt, blijft het etteren. Kijk maar weer naar de toeslagenaffaire. Dat weet u waarschijnlijk ook wel uit eigen ervaring. Als u vals beschuldigd wordt, al was het maar door uw vader, moeder of leraar op school, dan doet dat ontzettend veel pijn. Als er dan gezegd wordt "sorry, dat was niet goed", dan kan je samen verder.

Ik heb respect en waardering voor het werk van de Unit 1F en het OM; helaas zijn ze vertrokken. Het is moeilijk werk, soms onder zware omstandigheden. Ik kan me ook niet voorstellen -- dat kwam op een gegeven moment ook naar voren -- dat iedereen bij de Unit 1F en het OM blij is met hoe er soms met oogkleppen op en met een tunnelvisie gewerkt wordt. Ik heb daar bewijzen voor; ik kan daarover tot vanavond 00.00 uur praten, maar dat zal ik niet doen. Of misschien móét er zelfs wel zo gewerkt worden. Dat zou een heel interessant punt zijn om verder uit te zoeken. Ik weet het allemaal niet. Feit is dat het 1F-beleid in Nederland helaas te ver is doorgeschoten. Dat blijkt overduidelijk uit allerlei bijdragen uit de eerste sessie en uit de bijdragen van net. Waarschijnlijk komt er straks nog zo'n bijdrage bij, maar misschien ook niet.

Hoe erger de misdaad, hoe erger het is om er valselyk van beschuldigd te worden. Hoe zou u het zelf vinden als u valselyk beschuldigd wordt van moord? Vraagt u maar aan Lucia de B. en mevrouw Post hoe dat was. Toen dat hersteld was, stond iedereen te juichen. Maar voor deze mensen? "Zoek het maar uit. Waar kom je vandaan? Kan me niet schelen. Zout maar op." Dat zeg ik niet parlementair, maar dat hoeft ook niet genotuleerd te worden.

U hebt als Kamer beloofd -- dat geldt niet alleen voor u, maar ook voor uw collega's -- u aan de Grondwet te houden en daarmee de rechtsstaat in ere te houden. Aan de volgende drie verzoeken ten aanzien van het 1F-beleid zou daarom volgens mij met minimale discussie voldaan moeten kunnen worden. Dat hoort boven de politiek te staan. Een rechterlijke fout moet iedereen willen herstellen, als aangetoond is dat die er is. Ik wil u vragen om een motie aan te nemen om het KhAD/WAD-bericht in te laten trekken, met alle rechtsgevolgen van dien. Is iemand wél schuldig? Je kan nog altijd vervolgd worden voor misdaden tegen de menselijkheid.

Neem een motie aan om geen uitlevering aan Rwanda meer toe te staan, ook al betekent dat in sommige gevallen berechting in Nederland, als het OM daar al reden toe ziet. Aan het regime van Poetin zou u toch ook niemand uitleveren? Het regime in Rwanda is tot nog toe verantwoordelijk voor veel meer doden dan in Oekraïne. Dat gebeurt alleen een stuk verder weg en het zijn geen gebouwen die kapotgeschoten worden, maar het zijn hutjes die in brand gestoken worden. Moet dat het verschil zijn op basis waarvan wij ons rechtsstelsel wel of niet handhaven?

Ten derde. Neem een motie aan om onderzoek te doen naar het functioneren van Unit 1F van de IND om verdere valse beschuldigingen zo veel mogelijk te beperken. Door mevrouw Wilson, die op deze plaats zat, werd gezegd: de hoogste rechter heeft besloten. Dat zijn allemaal uitspraken uit 2004, 2009 en 2011, vóór de NJB-artikelen van meneer Pieter Bogaers en mijzelf. Die zijn er dus niet in meegenomen. Tot nog toe weigeren de afdeling en de IND daar inhoudelijk naar te kijken. Er is niet één feit uit weerlegd, niet door de IND, niet door Buitenlandse Zaken, niet door Justitie, niet door de rechtbank en niet door de Afdeling. En toch doen ze alsof dat allemaal niet bestaat. Als Unit 1F doorgelicht wordt, komt ons 1F-beleid vast ook veel meer in overeenstemming met het 1F-beleid in de ons omringende landen.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Misschien is het goed om erop te wijzen -- ik word daar door de griffier op gewezen -- dat alle stukken die voor de commissie zijn aangeleverd ook voor iedereen op de website van de Tweede Kamer te vinden zijn, bij deze activiteit dan. Ik geef ten slotte het woord aan de heer Bolhuis.



De heer **Bolhuis**:

Dank u wel. Dank ook voor de uitnodiging. Ik was volgens mij ook bij het vorige rondetafelgesprek over 1F, maar dat is wel al even geleden. Volgens mij was dat in 2015, dus dat laat zien dat het hoog tijd werd om hier weer eens over te praten. Dat blijkt ook wel uit de aanwezigheid van iedereen hier op de tribune. Dat is heel goed om te zien.

Ik heb ook een notitie geschreven. Daarin licht ik mijn standpunt toe ten aanzien van het 1F-beleid. Ik ga het nu niet herhalen, maar ik zal het kort inleiden. Even over mijn achtergrond. Ik ben onderzoeker aan de VU. Ik doe al lang onderzoek naar het Nederlandse 1F-beleid. Ik richt me daar vooral op de gevolgen van de 1F-status. Ik heb ook vergelijkend onderzoek gedaan in Europa. Het is misschien ook nog wel interessant om het daarover te hebben. Ik ben dus geen jurist, maar criminoloog. Ik weet natuurlijk wel wat van de relevante wetgeving, maar ik ben zeker geen deskundige op dat gebied.

In mijn notitie licht ik toe dat een aantal aspecten van het Nederlandse 1F-beleid volgens mij een heroverweging verdienen. Ik ga daarin onder andere in op de relatief ruime interpretatie die in Nederland wordt gegeven aan artikel 1F. Ik ga ook in op de terughoudende toetsing van IND-beslissingen door de rechter. Dat is ook al genoemd vanmiddag. Ik ga in op de gevolgen van de 1F-tegenwerping. Ik noem ook nog twee punten ten aanzien van vervolging en uitlevering van 1F'ers.

Bij deze gelegenheid zou ik graag iets nader ingaan op mogelijke oplossingen voor het probleem van langdurig onuitzetbare 1F'ers. Dat probleem zal niet verdwijnen. Ik denk persoonlijk dat de gevolgen van een 1F-tegenwerping op de lange termijn in sommige gevallen onevenredig zijn. Daarbij wil ik op twee punten wijzen. Bij de totstandkoming van 1F-beslissingen -- dit is ook al vaak gezegd -- zijn, gezien de aard van artikel 1F, volgens mij grote terughoudendheid en een kritische toetsing op hun plaats. Ik denk ook dat zoiets als categoriale uitsluiting of een omkering van de bewijslast niet gepast is.

Anderzijds denk ik dat de verstrekkende gevolgen van een 1F-tegenwerping te mitigeren zijn door op den duur een beperkte vorm van rechtmatig of gedoogd verblijf mogelijk te maken, zoals dat ook in de meeste Europese landen om ons heen gebeurt. Met name in de gevallen waar de basis voor

een 1F-tegenwerping dun is, zou het perspectief op een vorm van gedoogd verblijf moeten verbeteren door meer oog te hebben voor proportionaliteit. Het ging vanmiddag al even over de duurzaamheids- en proportionaliteitstoets. Ik denk dat er ruimte is om daar anders mee om te gaan en om misschien naar een ruimere interpretatie daarvan te gaan. Er kan dan bijvoorbeeld ook gekeken worden naar de ernst van de betrokkenheid bij de verweten misdrijven.

Daar wil ik het bij laten.

De **voorzitter**:

Ik dank u zeer. Er zullen ongetwijfeld vragen voor u zijn. Ik verzoek de leden om ze zo gericht mogelijk te stellen. Ik begin bij meneer Ceder.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Dank jullie wel voor jullie indrukwekkende expertise. Mijn vraag is heel specifiek. Ik heb er meer, maar ik begin met één vraag. Meneer Bolhuis, u had het net over onuitzetbare personen die een 1F-status hebben gekregen van wie de nationaliteit is afgepakt en die, bijvoorbeeld door een combinatie met artikel 3 van het EVRM, niet weg kunnen. Daar hebben we het net over gehad. Ik vroeg wat er gebeurt als iemand na zo'n tienjaarstoets niet weg kan. Dan zal iemand ongedocumenteerd in Nederland sterven. Ik vind dat ingewikkeld en onverteerbaar. Los daarvan schrijft u in uw stuk dat andere landen dit anders hebben opgelost. Ik zou graag van u willen weten hoe andere landen die ook met 1F te maken hebben in de praktijk omgaan met zo'n persoon.

De heer **Bolhuis**:

Voordat ik daar antwoord op geef, moet ik daar wel één kanttekening bij plaatsen. Ik heb daar onderzoek naar gedaan in verschillende Europese landen. Dat onderzoek is al wel van een paar jaar geleden, dus het kan zijn dat er sindsdien dingen veranderd zijn. Desalniettemin denk ik dat er allerlei oplossingen bestaan in verschillende Europese landen waar wij van kunnen leren. In de UK is er bijvoorbeeld een specifieke status voor onuitzetbaren, dus niet alleen 1F'ers, maar onder anderen 1F'ers. Dat noemen ze een restricted leave, waarbij er bepaalde voorwaarden worden verbonden aan een heel beperkte vorm van verblijf. In Duitsland kennen ze de zogenaamde Duldung, wat letterlijk "gedogen" betekent. Dat is ook een soort beperkte status waarbij mensen in ieder geval recht hebben op of toegang hebben tot

---

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.

Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

hele basale voorzieningen, en in ieder geval niet ongedocumenteerd zijn. Een dergelijke status is er bijvoorbeeld ook in Noorwegen.

De **voorzitter**:

Meneer Ceder? Nee? Dan gaan we eerst naar mevrouw Podt. Gaat uw gang.

Mevrouw **Podt** (D66):

Dank u allen dat u hier wilt zijn vandaag. We hebben inderdaad veel vragen. Misschien mag ik even beginnen bij meneer Witteveen. U schetst een plaatje van Rwanda dat wel wat zorgen oproept. We hebben het vandaag met de IND gehad over de samenstelling van ambtsberichten en met name over de politieke bril daarvan. Ik ben benieuwd hoe u kijkt naar de mogelijkheid om in de context van Rwanda betrouwbare vertrouwenspersonen te hebben en betrouwbare berichten op te stellen, met name over de mensen die politiek angehaucht zijn bij de oppositie. Ik kan me namelijk voorstellen dat dat in die context ingewikkeld is.

De heer **Witteveen**:

Ik moet vooropstellen dat ik zelf niet betrokken ben geweest bij het opstellen van ambtsberichten of de afhandeling van 1F-zaken. Zoals ik Rwanda heb leren kennen toen ik er was en van wat ik er verder over gelezen en gehoord heb, lijkt het mij buitengewoon ingewikkeld om in Rwanda op een hele onafhankelijke manier dat onderzoek te doen. Los van het punt dat het moeilijk is om het onafhankelijk te doen, vraagt het nogal wat kennis en expertise. Het is een heel lang verhaal, maar de veelheid van ervaringen bij het Rwandatribunaal en andere strafzaken in de wereld over Rwandezers hebben ons geleerd dat er heel veel getuigen zijn die ofwel de waarheid niet spreken, ofwel opzettelijk liegen. Daar is heel veel over geschreven, maar het is nergens zo erg geweest als in de context van de Rwandese genocide.

We moeten niet vergeten -- dat is ook mijn ervaring van het jarenlang horen van getuigen in Rwanda; ik heb er zeker 100 gehoord -- dat het kwalitatief ontzettend moeilijk is om de waarheid boven tafel te krijgen. Nogmaals, ik heb me in Rwanda niet zelf bemoeid met de ambtsberichten, maar ik ben heel vaak op de ambassade geweest en heb daar vaak met de toenmalige ambassadeur en anderen gesproken. Ik heb weleens gevraagd: hoe doen jullie dat precies en hoe werkt dat dan in de praktijk? Ik herinner me dat mij verteld werd -- dat zal als voorbeeld gediend hebben -- dat ze iemand die ze vertrouwen vragen laten stellen. Ik herinner me dat bijvoorbeeld een lokale

---

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.

Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

advocaat genoemd werd; niet de naam, maar de functie. Die persoon gaat dan naar het dorp of de gemeenschap waar het een en ander zich zou hebben afgespeeld en bezoekt daar het dorpshef, die vroeger in de gacaca heeft gezeten. Als dan de naam genoemd wordt, komen de mensen naar voren die iets over die persoon weten. Dat zullen dezelfde mensen zijn die bij een gacaca verklaringen hebben afgelegd. Toen ik dat hoorde, dacht ik: ik hoop dat het onderzoek kwalitatief iets beter is dan dat. Maar ik heb niet zelf meegemaakt dat dat gebeurde en weet dus niet hoe het op papier gekomen is. Ik heb vanaf het begin twijfels gehad, omdat ik weet hoe onwaarschijnlijk ingewikkeld het is om de waarheid over de genocide naar boven te krijgen. Ik heb me dus altijd afgevraagd hoe dat in de praktijk gegaan zou zijn.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Mevrouw Simons.

Mevrouw **Sylvana Simons** (BIJ1):

Dank u, voorzitter. Vanzelfsprekend begin ik ook met een woord van dank aan de sprekers omdat zij bereid zijn hier hun kennis en ervaring te delen. Volgens mij geldt voor u alle vier dat u dat al een hele tijd -- redelijk vruchteloos, moet ik vaststellen -- doet, dus dank voor de vasthoudendheid.

Voorzitter. Ik heb een aantal vragen en ik begin bij mevrouw Buisman. U bent uitgesproken in uw afwijzing van de gang van zaken zoals we die nu zien. Het was een uitgebreide analyse. Welke specifieke, concrete, procedurele wijzigingen zou u graag zien, mevrouw Buisman, in de besluitvorming rondom de 1F-tegenwerpingen? Wat moet er volgens u absoluut, first and foremost, als basis, aangepakt worden?

Mevrouw **Buisman**:

Dank u wel voor die vraag. Ik zou zeggen: allereerst zou ik de IND willen verzoeken om dat onderzoek zowel belastend als ontlastend te verrichten. Dat betekent dat zij inderdaad het verhoor afleggen als wij aankomen met getuigen in Europa. Dan kan niemand de objectiviteit betwisten. Ik wil ook zeggen dat onze getuigen wel allemaal publiek, openbaar, zijn. Daar kan contact mee worden opgenomen, en dat wordt nu niet gedaan. Ik betwist dat in de context van Rwanda totale anonimiteit nodig is, want op dit moment is het in eerste instantie aan de regering ... Degenen die het meest last hebben in Rwanda zijn degenen die ontlastende verklaringen afleggen. We weten uit alle processen hoe vaak dit soort aantijgingen door getuigen worden gedaan:

---

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.

Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

dat ze onder druk worden gezet om belastend te verklaren of om hun ontlastende verklaring in te trekken. Ik betwist dat uitgangspunt dus. Dat zou je in individuele omstandigheden moeten bekijken. Ik zie bijvoorbeeld niet waarom zo'n onderzoeker anoniem zou moeten blijven. Dat zijn dus punten.

Maar ook al gaan we voor anonimiteit, dan nog is er heel veel wat je wel aan het licht kan brengen, zoals ik al zei. Ik zou bijvoorbeeld willen weten of het gevangenen zijn of niet. Want we hebben heel veel verhalen over gevangenen die zelf zeggen dat ze onder druk worden gezet om bepaalde mensen te beschuldigen. Dat is echt informatie waardoor wij nog steeds niet weten wie het is. Dat kan dus zonder probleem.

Ook van zo'n onderzoeker is helemaal niks bekend. Niemand weet hoeveel mensen hij heeft ondervraagd. Laat hem verklaringen opstellen en bandopnamen maken. Ik neem het Internationaal Strafhof als voorbeeld. Voordat je het proces kunt aangaan, is er een confirmation hearing, met dezelfde standaard. Die zit tussen het bewijs voeren op redelijke schuld en het strafrechtelijk bewijs in. Daar zeggen ze: het kan niet uitsluitend worden gebaseerd op anonieme getuigenverklaringen. Ze gebruiken daar wel samenvattingen, maar dat zijn samenvattingen van de getuigen zelf. Hier hebben we alleen de samenvatting van iemand anders. Die dingen zou ik heel graag zien veranderen.

Ik denk dat zo'n anoniem onderzoek helemaal geen goede methode is. Het moet op een andere manier kunnen. Het is een genocide die nu 28 jaar geleden heeft plaatsgevonden. Ik vind het tekenend dat heel veel mensen nooit genoemd zijn in openbare bronnen. Dat zou niet moeten kunnen, wat mij betreft. Dan zou er in ieder geval een steunbewijs moeten zijn in wat publiekelijk toegankelijk is. Het zegt ook iets, want er zijn miljoenen dossiers en als iemand helemaal niet genoemd wordt, in geen enkel dossier, dan zegt dat iets over het feit dat zo iemand ineens wel schuldig zou zijn. Daar komt nog bij dat de meesten banden hebben met de oppositie of dat ze familieleden hebben die door de regering van Rwanda als vijand worden gezien. Daar moet allemaal rekening mee worden gehouden.

Dan de procedures zelf. Zoals ik al heb gezegd, wordt alles standaard afgewezen. Er wordt echt met twee maten gemeten. Dat moet anders. Ik zou ook veel meer in de rechtszaal willen zien: laten we getuigen verhoren.

---

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.  
Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

Ik heb weleens gevraagd om contra-expertise. Daar heb je in theorie recht op, maar dat verzoek wordt altijd afgewezen. Laat er dan in ieder geval een publieke contradeskundige zijn. Die kan door de rechtbank worden benoemd. Zij kunnen dat dan leiden.

Ik vind een ngo ook een goed idee. We weten bijvoorbeeld dat Human Rights Watch ontzettend veel onderzoek heeft gedaan in Rwanda. Die kunnen dat soort dingen wel objectief inzien, denk ik, en ook zeker getuigen horen, denk ik. Dat willen ze eigenlijk niet. In het strafrecht gebeurt dat wel, maar in het bestuursrecht willen ze dat liever niet. Ik zou zeggen: laat de rechters dan zelf dat oordeel vellen. Dit zijn wat suggesties.

De **voorzitter**:

Heeft u nog meer vragen, mevrouw Simons?

Mevrouw **Sylvana Simons** (BIJ1):

Ja, absoluut, maar ik wist niet dat ik die mocht stellen.

De **voorzitter**:

We gaan even in omgekeerde volgorde.

Mevrouw **Sylvana Simons** (BIJ1):

Ik ga er nog eentje stellen aan de heer Brouwer. Hij zegt eigenlijk dat het allemaal is doorgeschooten. Hij maakt een hele heldere vergelijking met andere situaties dan in Afghanistan en wanneer we wel en wanneer we niet bepaalde afwegingen maken. Eigenlijk dezelfde vraag: wat zijn uw aanbevelingen op basis van wat we vandaag van de ervaringsdeskundigen hebben gehoord en natuurlijk ook op basis van uw eigen bevindingen in de afgelopen jaren?

De heer **Brouwer**:

Ik wou eerst nog even zeggen dat het 28 jaar geleden is, die genocide. In 2008 zei de minister van Buitenlandse Zaken over de situatie in Afghanistan, die in 1992 was afgelopen: het is allemaal zo lang geleden, de getuigen zijn niet meer betrouwbaar. Rwanda is intussen 28 jaar geleden. Dat soort dubbele standaarden komen we constant tegen. Het wordt altijd zo gedraaid. Om te beginnen zou ik willen dat de IND in zijn verslagen, en ook het OM, als ze bij de rechtbank zijn, de feiten voor en de feiten tegen noemen, voor zover ze die kennen. Als dat van Freedom House is of van het US State

---

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.

Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

Department, dan horen ze die te kennen. Als eenzelfde feit ingebracht wordt zowel door de overheidskant als door de advocaat, dan kijkt de rechter daar heel anders tegenaan dan als het alleen door de advocaat wordt gedaan. In het eerste geval zegt hij: oké, dat zeggen jullie allebei. En dat hoort het OM ook te doen. Dat hoort zijn taak eerlijk en zonder vooringenomenheid uit te oefenen. Dat hoort de IND te doen. Die hoort alle gegevens door te geven. Maar dat doen ze niet. En daarom vraag ik dus om een herziening van hoe dat allemaal werkt. Als ze allebei daarmee komen, dan zegt de rechter: oké, daar kunnen we van uitgaan. Laat ik het daar even bij houden.

De **voorzitter**:

Dan mevrouw Podt.

Mevrouw **Podt** (D66):

Ook richting de heer Brouwer. U had eerder een hele specifieke aanbeveling over het KhAD/WAD-bericht, van de Afghaanse inlichtingendienst. Ik had die vraag net ook gesteld aan de IND en de directie Migratie. Die zeiden inderdaad dat de rechter ernaar kijkt. Nou wierp u tegen, en dat wil ik even heel precies horen, dat de uitspraken van de rechter eigenlijk allemaal waren voordat de artikelen er waren die u en uw kompanen hebben geschreven. Heb ik dat goed begrepen?

De heer **Brouwer**:

Dat hebt u goed begrepen wat betreft de uitspraken waar de IND naar verwijst. Dat is ook weer een teken hoe zij erin staan. Alles wat zij kunnen gebruiken, is heilig. En alles wat zij niet kunnen gebruiken, proberen ze te verdoezelen. De IND gaat nooit in op wat er in die artikelen staat. [REDACTED]

De **voorzitter**:

De heer **Brouwer**:

De **voorzitter**:

De heer **Brouwer**:

En dat wordt gewoon genegeerd. Tegenwoordig zou ik zeggen: meneer of mevrouw was gehoordmedewerker, dan gaan wij weg, want wij willen dat wij serieus genomen worden en dan moet u hierop ingaan. En dan later komt er een reactie van de afdeling 1F in de beschikking dat meneer Brouwer niet deskundig is. Hoezo niet deskundig? Al die feiten waar hij mee komt, kunt u niet weerleggen. Bent u dan ook niet deskundig? Waarom oordeelt u hier dan over?

De **voorzitter**:

Helder. De heer Ceder.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Ik heb ook een vraag aan de heer Brouwer, even uitzoomend. We hebben het nu over de rol van de IND. Uit het gesprek met de IND bleek dat er bij wat zaken ook een rol is van het Afghaanse KhAD/WAD-ambtsbericht uit 2000. Ik heb uw positionpaper gelezen. U stelt dat Buitenlandse Zaken op Kamervragen deels onjuiste en misleidende antwoorden heeft gegeven. Daarnaast stelt u dat duidelijk is dat die ambtsberichten, waarvan we niet alles weten, beschouwd moeten worden als onjuist en onbetrouwbaar, omdat ze gebaseerd zijn op duidelijk valse verklaringen van vertrouwelijke bronnen en dat veelvuldig onwelgevallige informatie is verzwegen. BZ heeft al erkend dat een aantal verklaringen van vertrouwelijke bronnen niet bestaan. Dat hebben ze zelf ook erkend. Mijn vraag is of het klopt dat Buitenlandse Zaken ook al kritische kanttekeningen geplaatst heeft bij het ambtsbericht. Zo ja, kunt u uitleggen waarom dat nog in stand blijft? U heeft de aanbeveling gedaan om het in te trekken. Dat zou ik best willen overwegen, maar je hebt een meerderheid van de Kamer nodig, die misschien niet zo diep in de materie zit. Als je dat zou doen, als je dat ambtsbericht uit 2000 zou intrekken, zou u dan kunnen uitleggen hoe je wel op een deugdelijke manier zou kunnen vaststellen of iemand wel of geen oorlogsmisdaden heeft begaan?

De heer **Brouwer**:

Ik zou zeggen, wat die laatste vraag betreft: dat is het werk van de IND. Zoals ik al zei, veertien jaar geleden werd al gezegd: we kunnen die bronnen niet meer vinden. Tenzij er heel duidelijke aanwijzingen zijn ... Er is onlangs in Kerkrade iemand gearresteerd die gevangenisdirecteur was geweest in Kabul. Dat werd over hem gezegd. Ik heb een heleboel stukken aan BZ en

---

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.

Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.



Justitie gestuurd, met kerst 2016. Daar is een brief op gekomen: het zijn allemaal veronderstellingen, want u kent de onderliggende stukken niet. Die onderliggende stukken ken ik wel, want die zijn vrijgegeven op 14 april 2015, met stukken witgelakt, maar niet de stukken die ze nodig hadden voor het bewijs, want die hebben ze natuurlijk nodig om te zeggen dat het wel klopt. In 2018 kreeg ik een brief dat ik die stukken niet expliciet mag kennen. Maar u moet mij kunnen vertellen hoeveel verklaringen er zijn, in welke taal, of ze zijn ondertekend en vertaald, of de vertaling is gecontroleerd. En dan krijg ik een briefje terug met: wat we niet hebben, kunnen we niet geven. Dus het kwam erop neer: we kunnen u niet vertellen hoeveel verklaringen er zijn, want er zijn geen verklaringen. En als ik niet over het ambtsbericht kan oordelen omdat die verklaringen er niet zijn, dan kan de IND dat ook niet, dus het is echt kafkaësk wat hier gebeurt.

De **voorzitter**:

Ik kijk of er nog meer vragen zijn. Mevrouw Podt heeft nog een vraag.

Mevrouw **Podt** (D66):

Ik weet niet wie de meest geëigende persoon is om die te beantwoorden, misschien mevrouw Buisman of de heer Bolhuis. Ik was benieuwd of er al is gekeken of de manier van werken in Nederland wat betreft 1F voldoet aan de Europese procedurerichtlijnen.

De heer **Bolhuis**:

Dat zou ik eigenlijk niet weten, of er juridisch bezwaar is gemaakt tegen de manier van werken als zodanig. Ik denk van niet. Het is mij niet bekend.

De **voorzitter**:

Misschien een van de anderen?

Mevrouw **Buisman**:

Bij prejudiciële vragen kan je niet direct naar het Hof in Luxemburg, helaas. Dat gaat via prejudiciële vragen, maar die worden ook afgewezen. We hebben wel een klacht bij de Europese Commissie ingediend, maar daar zeiden ze weer dat ze niet op individuele zaken wilden ingaan. Maar dat loopt nog wel. Ik weet wel dat ze hier in andere landen heel anders mee omgaan; ten eerste veel minder en ook niet anoniem. In Frankrijk en België geldt dat in ieder geval voor de verdediging. Daar kan je ook nog een onderscheid in maken. Je zou kunnen zeggen dat in ieder geval voor de betrokkene en de

---

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.

Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

advocaat bekend moet worden om wie het gaat, en dan hoeft het algemene publiek het niet te weten. Maar in Nederland maken ze daar geen onderscheid tussen. Dat is in ieder geval wat ik weet van België en Frankrijk, maar voor de rest weet ik het niet.

De heer **Bolhuis**:

Het enige wat ik daar misschien nog kort aan wil toevoegen, is dat er natuurlijk een soort hele grote discretionaire ruimte bestaat als het gaat om hoe je artikel 1F precies uitlegt. Dat verklaart waarom er zulke grote verschillen zijn binnen Europa. Er werd hier bijvoorbeeld gesproken over knowing and personal participation. Dat is typisch iets Nederlands; dat bestaat eigenlijk niet in andere landen. Het is ooit gebaseerd op Canadese jurisprudentie, maar de Canadezen zelf hebben er een streep door gezet. Andere landen gaan daar dus heel anders mee om en hanteren heel andere maatstaven.

Mevrouw **Sylvana Simons** (BIJ1):

Ik zou daar graag een vervolgvraag over stellen. Wij kijken als Nederland vaak naar andere landen. Meestal komen we dan tot de conclusie dat wij het dan het beste van iedereen doen. Ik ben het daar zelden mee eens, maar het is wel vaak zoals het gaat. Wat zou de Nederlandse verdediging kunnen zijn, als wij als enigen zo stringent zijn hiermee, om het te doen zoals wij het doen? Wat zou de Nederlandse tegenwerping kunnen zijn om dat los te laten?

De heer **Bolhuis**:

Ik denk niet dat Nederland het enige land is dat daar stringent in is, zoals u zegt. Je ziet grote verschillen in Europa. Ik denk dat iedereen wel het uitgangspunt erkent dat in de vorige sessie naar voren werd gebracht, namelijk dat je voor de integriteit van het asielsysteem dit heel serieus moet nemen. Je moet er heel serieus onderzoek naar doen of iemand betrokken is bij oorlogsmisdrijven. Dat staat overeind. Ik denk niet dat daar veel misverstand over bestaat. Dan komt de vraag op: hoe vul je dat in? Je kunt dat doen vanuit het oogpunt om het zo breed mogelijk toe te passen. In Nederland is het bijvoorbeeld niet alleen beperkt tot vluchtelingenvraagstukken, maar wordt 1F ook toegepast bij gezinshereniging. Dat is duidelijk een andere keuze dan andere landen maken. Dat is een politieke keuze.

Mevrouw **Sylvana Simons** (BIJ1):

Ik laat even in het midden wie die vraag het beste kan beantwoorden, maar hoe succesvol zijn we eigenlijk? Hoe vaak hebben we nou dankzij dit beleid kunnen vaststellen dat we oorlogsmisdadigers in de kladden hebben gekregen? Hoe vaak leidt het bijvoorbeeld tot een gang naar het strafrecht, zodat deze vermeende oorlogsmisdadigers berecht worden? Hoe goed doen wij het?

Mevrouw **Buisman**:

Heel kort. Het is maar hoe je succes definieert, natuurlijk. Als we gewoon kijken naar al die mensen die strafrechtelijk vervolgd worden, dan is dat uiteindelijk het doel. Hun Nederlandse nationaliteit wordt ingenomen, om ze vervolgens aan Rwanda uit te leveren. Ik sluit me helemaal aan bij de heer Witteveen: de kans dat je daar wordt vrijgesproken is nihil. Er zijn er al drie uitgeleverd en er zitten er drie vast met het oogmerk om die ook uit te leveren. Dat zijn de eerste ex-Nederlanders. Zij waren Nederlander, maar nu dus niet meer, vanwege dit anonieme rapport. Voor mij is het geen succesverhaal. In Nederland zit er wel één levenslang vast. Als er goede gronden zijn, laten we ze dan hier berechten. Wij hebben het grootste team op het gebied van internationale misdrijven, het grootste politieteam dat op dit soort misdrijven focust. Dus laten we ze hier berechten, als er goede redenen voor zijn.

De heer **Bolhuis**:

Het zijn er wel iets meer. Op basis van mijn onderzoek is mijn vermoeden dat er tot nu toe in Nederland tussen de 1.100 en 1.200 1F-beslissingen zijn genomen sinds het begin van de jaren negentig. Ik heb het recentelijk nog uitgezocht: dat heeft geleid tot op dit moment iets van rond de vijftien afgeronde strafzaken. Die zijn niet allemaal op basis van 1F begonnen, maar vaak is er dan op een gegeven moment ook 1F tegengeworpen. Er zijn ook een aantal veroordelingen geweest: meer dan één. Het zijn er in ieder geval vijf. Het gaat om twee Afghaanse mannen, inderdaad om een Rwandeese en om een Congolese man. Zo zijn er nog een paar, zoals een Ethiopiër die gisteren in hoger beroep opnieuw tot levenslang is veroordeeld. Er zijn dus wel wat strafzaken.

De heer **Witteveen**:

Dat was geen 1F, hè.

De heer **Bolhuis**:

Het is niet begonnen met 1F, maar goed, dan wordt het vaak wel alsnog 1F. Het gaat inderdaad om een genaturaliseerde man. Wat Caroline zei, is denk ik heel terecht: wat is succes? Ik denk eigenlijk niet dat ik het er dan mee eens ben dat 1F ervoor is om mensen te vervolgen. Dat zijn denk ik echt wel twee verschillende dingen. Het gaat ook om het beschermen van de integriteit van het asielsysteem. We zullen nooit in de situatie komen waarin we al die 1.200 mensen strafrechtelijk kunnen gaan vervolgen. Dat moet je ook niet willen, denk ik. Dus dat is denk ik niet zozeer het criterium voor succes. Het lastige hieraan is dat je natuurlijk niet weet wat je mist. Er zijn ook allerlei berichten, bijvoorbeeld uit de Syrische gemeenschap, dat er wel heel veel wordt gemist. De IND heeft vaak het vermoeden dat iemand het wel gedaan zal hebben, maar dan is er bijvoorbeeld niet voldoende tastbaar bewijs en moet men het laten gaan. Het is dus heel moeilijk om een uitspraak te doen over succes.

De **voorzitter**:

Er is nog een laatste vraag, van meneer Ceder.

De heer **Ceder** (ChristenUnie):

Ik wil nog even uitzoomen naar de rechterlijke macht. Een van de ervaringsdeskundigen gaf aan dat er heel marginaal gekeken wordt op het moment dat je het aan de rechter voorlegt. De IND heeft dat vervolgens betwist en zegt echt nog wel inhoudelijk naar de stukken te kunnen kijken. In haar position paper kraakt mevrouw Buisman een kritische noot. De Raad van State heeft het afgelopen jaar gezegd: wij willen wat kritischer gaan kijken naar hoe wij de burger beschermen ten opzichte van de grote overheid. Mijn vraag daarbij is: kunt u de marginale rol uitleggen en in ieder geval aangeven in hoeverre een en ander waar is? Er zit wat licht tussen wat de IND zegt en wat de ervaringsdeskundigen zeggen. Kunt u aangeven of dat door wetgeving zo is of dat de rechter eigenlijk nu al een proactievere rol mag, kan en zou moeten nemen?

Mevrouw **Buisman**:

Ja, en dan met name zelfs de Raad van State, want wat er in Nederland aan de hand is, is dat beleid boven de menselijkheid staat. Dat hoorden we ook vandaag weer. Het gaat altijd over het beleid dat ze toepassen. Het wordt ontwikkeld door de jurisprudentie van de Raad van State. Zij hebben bepaald dat de verklaringen van getuigen die worden ingebracht door een betrokkene

---

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend.

Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd.

niet die objectiviteit hebben. Zij hebben ook dat tegenbewijs bepaald. Het komt dus wel echt van het beleid van de Raad van State, dat dan vervolgens door de IND wordt geïmplementeerd. Er ligt dus een heel duidelijke rol bij de rechtbank. De rechters toetsten absoluut te marginaal. Laten ze dan die getuigen oproepen; dan kunnen ze het zelf bepalen. Maar niet: standaard afwijzen omdat iemand niet bij alle activiteiten aanwezig is geweest. Getuigen voor wie dat wel geldt, hebben we niet. Die bestaan gewoon niet. De Raad van State heeft op een gegeven moment advocaten uitgenodigd. Wij hebben daar ongeveer hetzelfde stuk ingediend. Ik heb het wat aangepast, omdat het publiek wordt. Ik heb vernomen dat recentelijk iemand bij de Raad van State heeft gewonnen: een Rwandeese. Het ging om iemand met de Nederlandse nationaliteit. Wellicht gaan ze er iets kritischer naar kijken, maar ik doe hier wel een oproep aan de rechterlijke macht om hier echt kritisch naar te kijken en ons wel een eerlijke kans te geven.

**De voorzitter:**

Dank u wel. Daarmee komen we aan het eind van deze ronde. Opnieuw dank ik onze gasten voor de inbreng van hun deskundigheid, ervaringen en adviezen aan de collega's. Ik dank ook u op de publieke tribune voor uw aanwezigheid en betrokkenheid. Ik dank mijn collega's en natuurlijk onze onvolprezen ondersteuning, alsmede de mensen die dit elders gevolgd hebben. Ik wens u allen nog een goede dag toe.

Sluiting 17.03 uur.